

- *Saymanlıklarda
15.7 trilyonluk yolsuzluk*
- *Doların değer kaybı küresel
ekonomiyi nasıl etkileyecek?*
- *Temel sorun işsizlik*
 - *Vergi oranları artırılarak
borç sorunu çözülmez*

Ekonomik Rapor

Sahibi
Mehmet TİMUR

Genel Yayın Yönetmeni
Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu

Nail SANLI
Ali E. DOĞANOĞLU
Ahmet FETTAHOĞLU
Barış TOPRAK

TÜRMOB

Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres

Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 232 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail:alid@turmob.org.tr

Baskı

Ziraat Matbaası
(0.312) 384 73 44

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

Cari açığa dikkat

Cari işlemler dengesi olumsuz sinyaller vermeye başladı. 2000 yılında yaşadığımız krizde sabit kurdan dolayı TL değerlenmiş, hızlı bir ithalat artışı yaşanmış ve bu gelişme ödemeler dengesini olumsuz etkileyerek, ağır bir krizin ateşleyicisi olmuştu.

Geçtiğimiz yıl Ocak-Mart dönemini 475 milyon dolar cari açıkla kapatmıştık. Bu yılın eş döneminde ise cari açık 2 milyar 368 milyon dolara yükseldi.

Sanayi üretimindeki artış, yurt içindeki toplam talepte kaydedilen görece iyileşme, Türk Lirası'nın güçlenmesi, ithalat fiyatlarının yükselmesi gibi etkenlerden dolayı ithalat talebi önemli ölçüde artış kaydetti. Yılın ilk üç ayında ithalat 14 milyar dolara yükseldi. Geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 37.8'lik artış gösterdi. İhracatın büyüme oranı ise ithalatın büyüme oranından daha düşük düzeyde kaldı. Yine yılın ilk üç ayı itibariyle ihracat 10 milyar dolara ulaştı. Geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 27 oranında arttı. Böylelikle dış ticaret açığı 4 milyar dolara yükseldi. Dış ticaret açığındaki artış oranı ise geçen yılın ilk üç aylık dönemi ile karşılaştırıldığında yüzde 74.6 olarak gerçekleşti. Bu tabloda doların uluslararası piyasalardaki değer kaybı, Türk Lirası'nın değerlenmesi, ithalattaki hızlı artış eğilimi gibi çok sayıda etken bulunuyor. Dış pazarlarda rekabet açısından Türk lirası'nın değerlenme ivmesinin mutlaka kırılması gerekiyor. Cari işlemler dengesindeki sürekli artan açık, Merkez Bankası'nın 27 milyar dolar düzeyinde bulunan rezervleri sayesinde önemli bir tehlike oluşturmaya bile, önümüzdeki günler adına önemli bir sinyal oluşturuyor.

Bu sayımızda da ilginizi çekeceğini umduğumuz bir çok konuya yer verdik. İlgi ile okuyacağınızı umuyoruz.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

Saymanlıklarda **15.7 trilyonluk** yolsuzluk

Maliye Bakanlığı Muhasebat Kontrolörleri, 2002 yılında genel ve katma bütçeli saymanlıklar ile idarelere bağlı döner sermaye ve fon saymanlıklarında 15.7 trilyonluk yolsuzluk yapıldığını saptadılar. Katma bütçeli saymanlık müdürlüklerinde 5.5 trilyonluk ve döner sermaye saymanlıklarında ise 6.2 trilyonluk yolsuzluk yapılarak hazine zarara uğratıldı.

Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü Denetim Birimi tarafından 2002 yılında yapılan denetimler sonucunda Hazine'nin 15.7 trilyon zarara uğratıldığı ortaya çıktı. Muhasebat Genel Müdürlüğü denetim biriminin denetim kapsamına 1.981 birim giriyor. 2002 yılında bu birimlerden 159'u denetlendi. Toptan 128 denetim elamanının görev yaptığı birimde fiili denetim yapan eleman sayısı 69 kişi. Yapılan denetimler sonucunda 15.7 trilyon TL Hazine zararı tespit edilerek tahsili istenmiş veya ilgililer adına borç kaydedilerek takibat başlatılmış.

2002 yılı itibariyle Muhasebat Ge-

nel Müdürlüğü denetim birimi 128 inceleme raporu, 10 soruşturma raporu ve 5 ön inceleme raporu olmak üzere toplam 143 inceleme ve soruşturma raporu hazırladı.

Yapılan inceleme ve soruşturmalar sonucunda toplam 107 kişi hakkında Türk Ceza Kanunu'nun değişik maddelerine istinaden suç duyurusunda bulunulmuş, 57 memur hakkında disiplin cezası önerilmiş.

Tespit edilen Hazine zararlarının konularına ve bulunuş şekillerine göre dağılım incelendiğinde ilk sırayı 11.5 trilyon lira ile, gelir kanunları ve bağlı mevzuata aykırı işlemlerden kaynaklanan Hazine zararı oluşturuyor. 2.2 trilyon lira ile Devlet İhale Kanunu ve bağlı mev-

zuata aykırı işlemler takip ediyor. Tedavi ve yeşil kart mevzuatına aykırı işlemlerden kaynaklanan Hazine zararı 1.3 trilyon TL ve son olarak personel kanunları, harcırak ve bağlı mevzuata aykırı işlemlerden kaynaklanan Hazine zararı 738 milyar TL.

Bu zararın 1 trilyon 972 milyarı genel bütçeli, 6 trilyon 293 milyarı katma bütçeli kuruluşlarda gerçekleşirken 7 trilyon 521 milyarı da döner sermaye saymanlıkları işlemlerinde gerçekleşti.

2001 yılında yapılan denetim ve incelemelerde 10.1 trilyonluk Hazine zararı bulunurken bu rakam 2002 yılında yüzde 50 artışla 15.7 trilyona yükseldi.

HAZİNE ZARARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI

(1.000.-TL)

S.NO	İL	TEDAVİ	İHALE	PERSONEL	GELİR	TOPLAM
1	ADANA		39,325,150	77,980,820		117,305,970
2	AĞRI	17,512,208		6,016,830	87,968,430	111,497,468
3	AKSARAY	7,698,550	1,101,100	2,852,370	569,080	12,221,100
4	AMASYA	1,754,150	17,250,410	66,965,730	8,608,600	94,578,890
5	ANKARA	31,535,460	66,929,806	169,754,730	2,111,444,650	2,379,664,646
6	ANTALYA	33,337,090	220,000	179,600	593,980	34,330,670
7	AYDIN	44,633,740	3,903,310	940,550	887,120	50,364,720
8	BALIKESİR	39,500		1,606,490	688,740	2,334,730
9	BİLECİK	1,721,870			4,310	1,726,180
10	BİNGÖL	76,421,223				76,421,223
11	BITLİS		93,552,170			93,552,170
12	BOLU	45,195,350	113,660	34,730	1,662,680	47,006,420
13	BURSA	3,607,540		229,500	414,000	4,251,040
14	ÇANAKKALE	1,110,630		4,970		1,115,600
15	ÇORUM	51,744,520		931,350	40,000	52,715,870
16	DENİZLİ	670,060		10,800	82,940	763,800
17	DÜZCE	1,268,970		2,156,740	45,920	3,471,630
18	ELAZIĞ	14,250	17,691,943	4,355,090		22,061,283
19	ERZİNCAN			16,500		16,500
20	ERZURUM	67,445,542	10,079,775	7,870,803	360,000	85,756,120
21	ESKİŞEHİR	27,863,460	8,460	3,487,150		31,359,070
22	GİRESUN	9,254,250		9,103,840	3,824,575,000	3,842,933,090
23	GÜMÜŞHANE			376,910		376,910
24	HATAY	3,476,100		372,810		3,848,910
25	İĞDIR				2,783,800	2,783,800
26	ISPARTA	1,386,650	1,617,300,620	18,000	560,800	1,619,266,070
27	İSTANBUL	4,939,570		61,729,900	6,262,610	72,932,080
28	İZMİR	83,816,505		135,341,350	4,999,708,692	5,218,866,547
29	K.MARAŞ	8,513,000	56,080	10,993,734	290	19,563,104
30	KIRIKKALE	7,664,640		4,539,030	340,550	12,544,220
31	KIRŞEHİR	158,256,995	70,960	2,463,980	1,482,700	162,274,635
32	KİLİS	19,417,840		202,230	2,158,870	21,778,940
33	KOCAELİ	564,756		3,799,980	389,174	4,753,910
34	KONYA	101,407,248	2,535,497	1,361,460	20,200	105,324,405
35	KÜTAHYA	407,130		3,484,690	230	3,892,050
36	MALATYA	424,970	346,593,850	11,881,970	339,073,900	697,974,690
37	MANİSA	76,697,490	3,033,610		7,906,350	87,637,450
38	MERSİN	1,745,120		13,205,310	111,020	15,061,450
39	NEVŞEHİR	9,234,880		9,993,430	776,180	20,004,490
40	NİĞDE	157,749,820	1,438,090	21,535,060	76,940	180,799,910
41	ORDU	108,000		24,300	173,300	305,600
42	SAKARYA	21,089,060		3,289,270	3,160,250	27,538,580
43	SAMSUN	70,972,235	13,298,245	26,602,295	7,673,636	118,546,411
44	Ş.URFA	4,642,920				4,642,920
45	TOKAT	7,814,000		4,675,160	17,563,160	30,052,320
46	TRABZON	28,503,550	5,729,970	13,724,280	107,194,510	155,152,310
47	VAN	40,499,360	2,637,490	47,392,820	1,280	90,530,950
48	YALOVA	4,633,920		1,527,180	257,510	6,418,610
49	YOZGAT	2,826,100		185,880		3,011,980
50	ZONGULDAK	29,784,470	737,710	5,370,000	448,000	36,340,180
	TOPLAM	1,269,404,692	2,243,607,906	738,589,622	11,536,069,402	15,787,671,622

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü Denetim Birimi Başkanlığı

Doların değer kaybı küresel ekonomiyi nasıl etkileyecek?

Doların değerindeki düşme ve Türk Lirasının aşırı değerli duruma gelmesi ülkemizde ekonomi çevrelerinde kaygı ile izlenirken, uluslararası piyasalarda, bu güçlü para biriminin özellikle Euroya karşı olan değerinde son zamanlarda hızlanarak süren erimenin küresel ekonomiye yansımalarının ne olacağı konusu hararetle tartışılıyor.

Bilanço'nun Haziran 2002 sayısında "**Dolar yumuşak inişe mi geyecek yoksa..**" başlığı altında yayınlanan yazımızda; ABD'nin, GSMH'sının yüzde 5'ini bulan ticaret açığı başta olmak üzere küresel düzeyde sürdürülebilir olmayan önemli makro denge eksiklikleri olduğu, bu nedenle doların değerinde bir düzeltme hareketinin ortaya çıkmasının beklendiği ifade edilmiş ve Morgan Stanley & Dean Witter ekonomistlerinden Stephen L. Jen'in bir makalesinden de alıntı yapmak suretiyle bu düzeltme hareketinin hangi hızla gerçekleşebileceği hususu tartışılmıştı. Yazı, doların değerinin önümüzdeki iki yıllık sürede yüzde 20 oranında bir düzeltme göreceği ve bu düzelt-

me hareketinin şiddetli, düzensiz bir çöküş biçiminde değil de, büyük bir olasılıkla bir yumuşak iniş şeklinde olacağı kanaatinin ortaya sürülmesi ile noktalanıyordu. O tarihlerde 1.0 euronun karşılığı yaklaşık 0.94 dolar veya 94 sentti. Özellikle yapılan G8 toplantısında doların değerinin piyasa işlevine bırakılması yönünde bir görüş birliğine varılmasının ve ABD Hazine Bakanı John Snow'un "zayıf bir doların Amerikan şirketlerinin deniz aşırı piyasalarda rekabet gücünü arttıracak" şeklindeki sözlerinin ardından Mayıs 2003 sonlarında dolar hızlı bir düşüşle, son dört yıldaki en düşük değerine, 1.18 dolar = 1.0 euro düzeyine kadar geriledi.

dolar değerindeki gerilemenin küresel düzeydeki ekonomik etkilerinin incelenmesinden önce, aşırı değerli duruma gelen TL'nin ekonomimiz için neler ifade ettiğine ana çizgileriyle bakarsak, durumun, ekonomideki kırılganlığı arttırıcı hatta –dalgalı kur rejimine rağmen– yeni bir krize davetiye çıkaran bir nitelik taşıdığı ileri sürülebilir. Yılın ilk üç ayı itibariyle elde edilen ödemeler dengesi bilgileri bu yıl yaşanan gelişmelerin 2000 yılına benzer bir süreç ortaya koyduğunu göstermektedir. Nitekim bu yılın ilk üç ayındaki cari işlemler açığı yaklaşık 2.4 milyar doları bulmuştur. 2000 yılı Kasım ve 2001 yılı Şubat ayı krizlerinin temelinde yatan en önemli etkenlerden birisi olan cari işlem-

ler açığının 2000 yılının tümü itibariyle 9.8 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olduğu dikkate alınır, bu yıl cari işlemler hesabında yaşanmakta olan gelişmelerin önemi ve ekonomi üzerinde yaratacağı olumsuz etki daha iyi değerlendirilebilecektir. Aşırı değerli lira ekonomik büyümenin motoru durumundaki ihracatı – hernekadar TL. euroya karşı daha az değer kazanıyorsa da – köstekleyecek, kısa vadeli borçlanmayla finanse edilmiş ithalatı şişirecek, bu şekilde büyümeyi ve istihdamı olumsuz yönde etkileyecek, diğer taraftan, pahalı TL. ve yüksek reel faizlerle özendirilmiş kısa vadeli sermaye hareketleri ile yurt dışına önemli tutarlarda faiz geliri transferine olanak hazırlayacaktır.

Doların değer kaybına ABD ekonomisine olacak etkileri açısından bakıldığında ana çizgileriyle şu sonuçlar çıkarılabilir; Amerika bugüne kadar kendi ulusal parasına olan uluslar arası güvenin ve güçlü doların hep meyvelerini yedi, hiç bu durumun getirebileceği zararlara katlanmadı. Güçlü dolarla ithal mallarını ucuza tüketti, enflasyonu düşük düzeylerde tuttu, yakın yıllarda GSMH'sının yüzde 5'i dolayında ticaret açığını sürdürebildi, diğer bir ifade

ile ürettiğinden daha fazlasını tüketti. ABD bu yüksek dış ticaret açığını uluslararası sermaye girişleriyle kapattı. Bu gün ABD hükümet bono stokunun yaklaşık yüzde 45'i, şirket bonolarının yüzde 35'i ve şirket hisse senetlerinin yüzde 12'si



yabancılar tarafından satın alınmış durumda. Bu yıl 600 milyar dolara ulaşması beklenen ABD cari işlemler açığının kapatılması için bu ülkeye yılın her iş günü 2.7 milyar dolar sermaye girişi olması gerekiyor.

Dolayısıyla doların değer kaybının ABD ekonomisine olan etkilerine iki açıdan bakmak gerekiyor. Herşeyden önce düşük değerli dolar Amerikan mallarını dış piyasalarda daha fazla rekabet edebilir duruma

getirerek ihracatı arttırırken, ithal mallarını pahalandırarak yerli malların tüketimini özendirecek ve halen durgunluk halindeki ekonominin canlanmasına katkıda bulunup, işsizlik haddini düşürecektir. Bu şekilde düşük değerli dolar, Amerikan Merkez Bankası Başkanı Alan Greenspan'ın, Kongrenin Birleşik Ekonomik Komitesi önünde yaptığı konuşmada kamuoyunda varolan tereddütleri gidemek için üzerinde konuşmak zorunda kaldığı deflasyon riskini de azaltacaktır.

Ancak ABD hükümeti, bir yandan doların değerini düşürürken öte yandan dolara olan desteğini güçlü biçimde sürdüreceği ve doların değerinin korunacağı konusunda dış dünyaya kuvvetli ve inandırıcı sinyaller vermek durumunda. Zira yabancıların Amerikan menkul ve gayrimenkul varlıklarına olan ilgisinin sürmesi gerekiyor, en azından yabancı yatırımcıların, doların değer kaybının süreceği endişesiyle ellerindeki menkul kıymetleri ellerinden çıkarmalarına yol açacak bir ortamın oluşmasının önlenmesi gerekiyor. Eğer Hazine Bakanı Mr. Snow "hernekadar düşük değerli dolar Amerikan ihracat hacmi açısından iyi ise de biz güçlü bir dolardan yana'yız" diyorsa bu ellerinde dolar cinsi trilyonlarla ifade edilebilecek dolara dayalı menkul kıy-

met bulunduran uluslar arası yatırımcıların "Hazine Bakanı ihracatı arttırmak için sahip olduklarımızın değerini düşürmeyi planlıyor" demelerine yol açacak ve onların dolara olan güvenlerini sarsabilecektir. Böyle konuşan son Hazine Bakanı Başkan Carter yönetiminin Bakanı Michael Blumenthal idi ve bu konuşmasıyla doların tepetaklak gittiği süreci başlatmıştı. Doları hızlı bir düşüş faizleri arttırarak borsanın düşmesine neden olacak ve ekonomik durgunluğu daha da derinleştirecek.

Şu anda faizler zaten çok düşük olduğu için Fed'in para politikasını daha fazla gevşetme olanağı pek bulunmuyor ve dolar da yatırımcıları ürkütmeyen yumuşak bir iniş Amerikan mallarının uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü arttırmak suretiyle ABD'nde ekonomik toparlanmaya katkıda bulunacaktır.

Ancak dolardaki değer kaybı başta Avrupa ülkeleri olmak üzere dünyanın diğer ekonomik bölgeleri için hiçte arzu edilmeyen sonuçlar doğurabilir, diğer bir ifade ile Amerika doların düşmesiyle ihracatını arttırdığı gibi, dışarıya deflasyon da ihraç edebilir. ABD özellikle 90'lı yılların ikinci yarısında verdiği yüksek boyutlu dış ticaret açıklarıyla tüm geri kalan dünya için önemli bir pazar oluşturdu. Yaptığı yüksek hacimli ithalat-

la, başta Uzak-Doğu Asya ülkeleri olmak üzere dünyanın 1997-98 krizinden beklenenden daha çabuk çıkmasını sağladı, Avrupa ülkeleri için dış talep oluşturarak onların zaten yetersiz olan büyümelerine önemli katkıda bulundu. Özellikle son iki yıldır 12 Avrupa ülkesi, ekonomilerindeki yavaşlamayı hafifletme çabalarında ihracat talebini önemli bir unsur olarak kullandılar. Ancak şimdi doların euro karşısında değer yitmesi zaten durgunluk dönemi içindeki Avrupa ekonomilerini daha da sarsabilecektir. 2003 yılı 12 ülkeli Euro Bölgesi için yaklaşık onyıllık önceki ekonomik durgunluk döneminden sonraki en kötü yıl olarak gözükmüyor. Eurostat'dan sonra Avrupa Ekonomik İstatistik Ajansı da bu yılın ilk çeyreğinde bölgede ekonomik büyüme olmadığını açıkladı. Ekonomistler bu yıl bölgede ekonomik büyümenin yüzde 1 veya daha altında olacağı tahmininde bulunuyorlar. Eğer euro dolara karşı daha da güçlenirse bu gelişme, zaten daha yüksek vergi hadleri, sosyal güvenlik ödemeleri ve ücret düzeyleri nedeniyle üretim maliyetleri kabarık olan Avrupa firmalarını dış rekabet açısından ve içeride ithal mallara karşı çok daha olumsuz bir konuma getirebilecektir. Dolardaki düşüş bütün dış piyasalarda Amerikan mallarını euro bölgesi mallarına göre daha düşük fiyatlı yapacak ve rekabette zor-

lanan Avrupa firmalarının karlarının düşmesi sonucunu yaratacaktır.

Euronun güçlenmesinden Avrupa'nın ne kadar zarar göreceği, düşük değerli dolarla toparlanacak Amerikan ekonomisinin, Avrupa ekonomisine olacak olumlu yansımalarına bağlı olacak, fakat yine de bu olası olumlu katkı dolar değerindeki düşüşün verdiği zararı telafi etmekten uzak olacaktır.

Euro bölgesinin lokomotif ekonomisi olan Almanya bu gelişmeden en fazla zararı görecektir. Şu anda Avrupa'nın hasta adamı durumundaki Almanya da birbirini izleyen son iki üç aylık sürede ekonomik büyüme negatif, açıkçası tanımsal olarak Almanya ekonomisi resesyon içinde. Güçlü euro esasen yapısal reformları gerçekleştirmekte zorlanan Almanya'yı çok daha fazla zorlayacak gözükmüyor. Ekonomistler geçen Kasım ayından buyana euronun ticaret hadleri bazındaki değerinde meydana gelen yüzde 11 oranındaki değerlenmenin, euro bölgesinin bu yılki büyüme oranını bir puan düzeyinde düşüreceğini tahmin ediyorlar. Lehman Brothers'tan küresel ekonomi şefi John Liewellyn "bu süreçten karlı çıkan Amerika olacak, diğer tüm ülkeler ise kaybedenler olacak" diyor.

Diğer taraftan euronun yükselişi beraberinde bir kısır döngü

de getiriyor. Giderek değerlenen euro tüm dünyada sermaye sahiplerini euro bazlı menkul kıymet alımına yönlendirdiği için bu para birimine olan talebi arttırarak, euronun daha da değerlenmesi sonucunu yaratıyor. Daha da önemlisi fiiliyatta para politikasını sıkılaştırarak bono reel faizlerini daha çekici kılıyor ve kaçınılmaz olan faiz indiriminin yolunu açıyor. Şu anda euro bölgesinde yüzde 2 olan kısa vadeli faiz haddi ABD'ndeki faiz haddinden yüzde 1.25 daha yüksek ve ekonomistler, ekonomik durgunluğun aşılabilmesi açısından, tüketim harcamalarının özendirilmesi amacıyla Avrupa Merkez Bankasının faizleri 1 puan düşürmesi gerektiğini ısrarla belirtiyorlar.

Euronun değer kazanmasını Avrupa açısından bu kadar önemli duruma getiren bir diğer husus ta Avrupa ekonomisinin dış ticarete olan bağımlılığının daha yüksek olması. Euro bölgesinde mal ve hizmet ihracatının toplam GSYİH içindeki oranı yüzde 17 iken bu oran ABD'nde yüzde 10 ve Japonya'da yüzde 11 düzeyinde.

Ancak güçlü euronun ithal mallarının maliyetlerini düşürmek suretiyle Avrupa'da enflasyonun daha da düşmesine olanak

vereceği de unutulmamalı, belki bu şekilde Avrupa Merkez Bankası faizleri daha fazla geri çekebilir ve böylelikle firmaların üretim maliyetleri düşerken, tüketim ve yatırım talebi de canlanabilir.



Paralarının değeri dolara bağlı olan, başta Çin

olmak üzere uzak-Doğu ülkelerinin ve yaptığı piyasa müdahaleleri ile yenin değerinin artışı-na izin vermeyen Japonya'nın

bu son gelişmelerden Avrupa ülkeleri kadar olumsuz etkilenmemesi bekleniliyor. Son gelişmeler üzerine Güney Kore, Endonezya ve Japonya Merkez Bankaları para politikalarını gevşettiler ve Japonya Merkez bankası yen karşısında doların düşüşünü engellemek için 1 trilyon yen (7.31 milyar dolar) sarfederek dolar satın aldı. Çin ve bölgenin diğer ülkelerinin, doların değer kaybıyla güçlenecek Amerikan ekonomik büyümesinden olumlu şekilde etkilenmeleri olasılığı hiç de küçük gözüküyor.

Türkiye ye gelince, TL'nin reel efektif kurunda daha da olumsuz bir gelişme olmayacağı varsayımı ile, güçlü euro Türk ihracat mallarına olan talebi ve turizm gelirlerini arttırıcı bir etki doğururken, Avrupa'daki ekonomik durgunluğun yoğunlaşması, bu alanlarda tam tersi bir etki yaratabilecektir.

ABD'ne olan ihracatımızda ise Türk firmalarının karlılığı ve rekabet gücü, doların değerinde meydana gelen düşmeye bağlı olarak azalacak, aynı şekilde bu ülkenin hızlanması beklenen ekonomik toparlanması olumlu etkide bulunacaktır.

Rekabet, Kurumlar Vergisini İndirtiliyor

KPMG tarafından yapılan bir araştırma, yabancı yatırımcıları çekmek yolunda ülkeler arasında yaşanan yoğun rekabetin hükümetleri, şirketlere uyguladıkları vergileri azaltmaya zorladığı, bu nedenle onların kişisel gelirlerden daha fazla vergi toplama zorunluluğu ile karşı karşıya geldikleri gerçeğini ortaya koyuyor.

KPMG (dünyanın dört büyük muhasebe firmasından biri) tarafından yürütülen ve 68 ülkeyi kapsayan araştırma sonuçlarına göre dünyanın en zengin 30 ülkesinde ortalama kurumlar vergisi oranı 1996 yılındaki yüzde 37.5 oranından, 2003 yılında yüzde 30.8'e düştü. 15 üyeli AB'de ise aynı yıllar itibariyle kurumlar vergisi ortalama oranı yüzde 39.0'dan yüzde 31.7'ye düşmüş bulunuyor. Her ne kadar kurumlar vergisindeki düşme, hükümetlerin şirketlere sağladıkları vergi iadeleri ve indirimlerindeki azalmalarla telafi ediliyorsa da, vergi uzmanları, düşürülen vergi oranlarının, hükümetlerin şirket faaliyetleri üzerinden gelir temin etmekte karşılaştıkları zorlukların giderek büyü-

mekte olduğunu açıkça gösterdiğini ifade ediyorlar.

Bilindiği üzere şirketler giderek daha çok 'çok uluslu' şirket niteliği kazandıkça, onların faaliyetlerini değişik ülkeler arasında kaydırabilmeleri ve karlarını vergi hadlerinin düşük olduğu ülkelerde kazanılmış olarak gösterebilme olanağı genişliyor.

KPMG raporu diğer taraftan Avrupa Birliği'nde, sermayenin serbest dolaşımı ile ilgili topluluk mevzuatının, üye hükümetlerin, şirket karlarının vergi oranları düşük üye ülkelere kaydırılmasını önlemeye yönelik önlemler alabilmelerini engellediğini söylüyor.

Şirketler üzerinden alınan vergilerin indirilmesi alanında 2003 yı-

lında kurumlar vergisi oranını yüzde 12.5'e düşüren İrlanda başı çekiyor. İtalyan hükümeti de yakın geçmişte yüzde 40'ın üzerinde olan toplam kurumlar vergisi oranını yüzde 38.25'e indirdi ve bu oranı yüzde 33'e çekmeyi amaçlıyor.

Rapora göre evvelce uzun bir süre boyunca şirketler için düşük vergi uygulayan bir ülke olma niteliğine sahip olan İngiltere'nin bu ayrıcalıklı durumu da, artık rakip Avrupa ülkelerindeki vergi indirimleriyle ortadan kalkmış durumda. İngiltere'nin yüzde 30 olan kurumlar vergisi oranı artık neredeyse diğer Avrupa ülkeleri ortalama kurumlar vergisi haddiyle aynı düzeye geldi.

Kurumlar vergisindeki bu düşme eğilimi Almanya'nın, AB Ekono-

mik Büyüme ve İstikrar Anlaşması hükümlerini delerek GSMH'nın yüzde 3.6'sına ulaşan bütçe açığını, şirketlerden daha çok vergi almak suretiyle kapatmayı planlayan Başbakan Gerhard Schröder'in umutlarını da boşa çıkarıyor. Almanya'nın bilgisayarlar için çip üreten firması Infineon geçtiğimiz Nisan ayı sonunda şirketin ödemekte olduğu vergi toplamını azaltmak üzere Şirket Genel Merkezini Almanya'nın dışında başka bir ülkeye taşıyacağını açıklamıştı.

İngiliz giyim firması Marks and Spencer de diğer Avrupa ülkelerinde maruz kaldığı zararlarının İngiltere'deki mağazalarından yapmış olduğu karlarından mahsup edilmesine olanak sağlanması için yüksek yargı organına başvurmuş bulunuyor. KPMG'nin Stratejik Vergi Politikası Bölümü başkanı olan John Battersby, vergi konusundaki uzlaşmazlıklarda hükümetlerin hiçbir zaman galip gelmediklerini ifade ederek "Hükümetler uzlaşma ve kendi vergi rejimlerini daha avantajlı, çekici duruma getirme ihtiyacı içindedirler" demektedir.

Çokuluslu şirketler üretim faaliyetlerini vergi hadlerinin (kişisel gelir vergisi, KDV, sosyal güvenlik kesenekleri vb.) düşük olduğu ülkelere kaydırmanın ötesinde,

karlarını da, üzerinden daha az kurumlar vergisi ödeyecekleri ülkelere transfer etmenin yollarını arıyorlar. Bu alanda en çok başvurulan yollardan birisi, kredi borçlarını olanaklar ölçüsünde vergi hadlerinin yüksek olduğu ülkelere kaydırmak ve bu şekilde

olan ülkedeki şirket iştirakinin karını arttırmaktadır.

Muhasebeciler, vergi indirimlerinin vergi gelirleri üzerindeki olumsuz etkisinin, 1990'ların sonuna kadar devam etmiş olan ekonomik canlılık ve bunun getirdiği yüksek şirket karları nedeniyle, yeteri kadar ortaya çıkmamış olmasına dikkat çekiyorlar. Önümüzde-



finansman giderleriyle düşmüş karları üzerinden daha az vergi ödemek. Vergi hadleri yüksek olan bir ülkede şirket karlılığını düşük göstermenin bir diğer yolu ise, transfer fiyatlamasında manipülasyon yaparak, yüksek vergi hadleri uygulanan ülkelerdeki iştiraklerinden girdi ve aramaddeleri düşük fiyat göstererek satın almak. Bu şekilde düşük ihrac fiyatları, şirketin, yüksek vergi uygulanan ülkedeki iştirakinin karını düşürürken, vergi haddi düşük

ki dönemde, içinde bulunulan küresel ekonomik durgunluğun, borsa çöküşleri sonucu meydana gelen şirket portföyü varlık erimesinin ve artık karların fiktif olarak şişirilmesine olanak vermeyecek daha sıkı muhasebe kurallarının devreye sokulmasının etkisiyle, hükümetlerin, önemli ölçüde gerilemiş kurumlar vergisi hasılatı ve bu gelir azalmasının nasıl telafi edilebileceği sorunlarıyla karşı karşıya gelecekleri tahmin ediliyor.

Serbest bölgeler avantajını kaybedecek

Serbest bölgeler, Türkiye’de tartışma konusu yaratan uygulamalardan birisi. Dünya Ticaret Örgütü’nün uyguladığı liberal ekonomi politikaları serbest bölgelerin önemini kaybettiriyor. Avrupa Birliği’nde üye ülkelerdeki serbest bölge uygulaması ile aday ülkelerdeki serbest bölge uygulama farklılıkları önemli görüş ayrılığı oluşturuyor. Türkiye’de ise serbest bölgeler vergi avantajlarının önemli bir bölümünü yapılacak yasal değişikliklerle kaybedecek.

Gerek Türkiye’de gerekse dünyanın diğer ülkelerinde serbest bölge uygulaması önemli tartışma konularının başında geliyor. Hükümet vergi stratejisi çerçevesinde serbest bölgelerdeki vergi avantajını önemli oranda azaltmaya yönelik yasal düzenleme yapacağını açıkladı.

Atatürk Üniversitesi İİBF Araştırma Görevlisi Lütfü Öztürk tarafından yapılan Dış Ticaret Müsteşarlığı dergisinde yayınlanan bir araştırmada Avrupa Birliği sürecinde serbest bölgelerin durumu ve serbest bölgelere ilişkin çeşitli uygulama örnekleri değerlendirildi.

Öztürk çalışmasında şu saptamalarda bulundu;

Dünya Ticaret Örgütü kapsamında varılan anlaşmalar ve coğrafi temele dayanan entegrasyonlar ülkelerin bağımsız olarak ekonomi politika oluşturmasını gittikçe güçleştirmektedir. Uruguay Görüşmelerinden sonra ticari serbestleşmenin daha da derinleşmesi ve genişlemesi, Serbest Bölge gibi korumacılık dönemlerinden kalma uygulamaları da bir çok açıdan olumsuz yönde etkileyecektir. Çünkü küreselleşmenin mallar ve hizmetler açısından ulusal sınırları kaldırması, ülkelerin serbest ticaret rejimlerini benimsemesi ve Dünya Ticaret

Örgütü kuralları gereği daha liberal ekonomik politikalar uygulaması uzun dönemde Serbest Bölge’lerin yabancı sermaye çekme, ihracatı artırma, teknoloji transferi sağlama ve istihdam yaratma amacıyla oluşturulmasındaki önemini azaltacaktır.

Polonya örneğinde görüldüğü gibi adaylık sürecinde veya katılım sürecinde AB ile Serbest Bölge’ler konusunda hemen her ülke tartışmalar yaşamaktadır. Genel olarak bu tür tartışmaların kaynağı AB’deki Serbest Bölge uygulamaları ile diğer ülkelerdeki Serbest Bölge uygulamalarının farklılıkları içermesidir. Bu farklılıkların temel nedeni olarak AB’de

Serbest Bölge'lerin oluşturma amacı ile aday veya katılım sürecindeki ülkelerdeki Serbest Bölge oluşturma amaçlarındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. AB'de Serbest Bölge'ler, birkaç istisna dışında, daha çok dış ticareti kolaylaştırmaya yönelik uygulamalardan oluşmaktadır. Hamburg Limanı gibi bir çok Serbest Bölge uygulaması ise oldukça eski dönemlerden beri serbest liman nitelikleri taşımaktadır. Oysa diğer aday veya katılım sürecindeki ülkeler gibi Türkiye'deki Serbest Bölge oluşturma amacı 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunun 1. Maddesinde belirtildiği gibi, ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli bir şekilde temin etmek ve dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmaktır. Dolayısıyla, yabancı yatırımları kendilerine çekerek ulusal ekonomilerine destek sağlamayı amaçlayan aday ülkelerin Serbest Bölge'leri ile genellikle dış ticareti kolaylaştırmaya yönelik AB'deki Serbest Bölge'lerin gerek yasal gerekse uygulama zemininde farklılıklar bulundurmaları da doğaldır. Üyeliğin netleşmesi sonucunda üye ülkelere verilecek mali yardımlar ve ortak pazara girmenin sağlayacağı ekonomik avantajlar üye ülkelerin ekonomik koşullarını zamanla iyileştirecektir. Bu ekonomik iyileşmeler ise aday

ülkelerdeki Serbest Bölge'lerin ulusal ekonomi açısından önemini azaltacak ve birer birer uygulamadan kaldırmalarına neden olabilecektir. Sonuç olarak, Serbest Bölge sorunu aday ülkelerin iktisadi kalkınmalarıyla birlikte kendiliğinden çözülecek gibi görünmektedir.

Mevcut durum itibarıyla Türkiye'de Serbest Bölge uygulamaları tam üyelik sürecinde yürütülecek görüşmelerde önemli tartışma konularından biri olmaya adaydır. 2003 yılından sonra AB, üye ülkelerdeki Serbest Bölge'leri uygulamadan kaldırmayı planlamaktadır. Dolayısıyla aday ülkeler ve Serbest Bölge sahibi üye ülkeler zaman içerisinde Serbest Bölge uygulamalarından vazgeçmek zorunda kalacaklardır. Fakat bu uygulamadan kaldırma süreci oldukça uzun bir dönemi kapsamaktadır. Kaldı ki, Roma Sözleşmesinin 87 (3) a-c maddeleri üye ülkelere işsizliğin yüksek oranlarda ve yaşam standartlarının düşük olduğu alanlarda ekonomik kalkınmayı destekleyecek ve vergi muafiyeti gibi çeşitli özendirici politikaları içeren önlemler almalarına izin vermektedir. Nitekim, AB'inde bir çok Serbest Bölge ifade edilen koşulları taşıması itibarıyla faaliyetine devam edebilecektir. Bu bağlamda, Türkiye'de Doğu Anadolu ve Mardin Serbest Bölge'si gibi görece geri kalmış yörelerde kurulmuş Serbest Bölge'lerin gerekli yasal dü-

zenlemelerin yapılması koşuluyla faaliyetlerine devam edebilecekleri söylenebilir.

Diğer yandan bazı ülkelerde (Örneğin : ABD) uygulamada bulunan ve bir çok açıdan Serbest Bölge'lerdeki benzer muafiyet ve istisnaları bünyesinde barındıran Yatırım Bölgeleri (Enterprise Zone)'ne benzer şekilde Türkiye'de altyapısı bulunan Serbest Bölge'lerin de (Marmara Teknoloji Serbest Bölge dışında) zamanla Yatırım Bölgeleri'ne dönüştürülmesinin yerinde ve faydalı olacağı aşikardır.

Sonuç olarak, son yıllarda AB sürecinde yaşanan belirsizliklerin Serbest Bölge'lerin performansını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Bu bölgelerde yaklaşık 25.000 kişinin istihdam edildiği ve toplam dış ticaret hacminin yaklaşık yüzde 8'inin bu bölgelerden gerçekleştirildiği düşünülürse sorunun bir an önce çözülmesi, bu bölgelere milyonlarca dolar yatırım yapan veya yapabilecek firmalar için de önemlidir. Deneyimler ışığında Serbest Bölge'lerdeki mevcut durumun uzun müddet sürdürülmesinin mümkün olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, sorunun en az zararla çözülebilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin bir bütün halinde en kısa sürede yapılması, bu bölgelerin ulusal ekonomiye sağladığı ve sağlayacakları katkıları açısından önemlidir.

Hazine Müsteşarlığı;

Vergi oranları artırılarak borç sorunu çözülmez

Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan Kamu Borç Yönetimi Raporun'da, Türk ekonomisinin temel sorununun kamu borç yükü olduğu kaydedilerek bu sorunun sadece vergi oranlarını artırmaya yönelik önlemlerle aşamayacağı ifade edildi. Sorunun çözümü için, atıl istihdamın azaltılması, cari harcamaların ve bütçe transferlerinin kısılması ile vergi idaresinin iyileştirilmesi ve vergi adaletinin sağlanması gerektiği görüşü yer aldı.

Hazine Müsteşarlığı, Kamu Borç Yönetimi Raporu'nda 1990'lı yıllardan itibaren yaşanan krizlerin, borç dinamiklerinin kötüleşmesi ve başta kamu bankaları olmak üzere mali sistemdeki sağlıksız yapının ve diğer yapısal sorunların kalıcı bir çözüme kavuşturulmamış olmasından kaynaklandığı saptamasında bulundu.

Raporda, borç stokunun yüksek seviyelerde olduğu ülkelerde, makroekonomik istikrarın borçlanma dinamikleri ile yakın iliş-

kide olduğu, borçlanmanın sürdürülebilirliğine ilişkin beklentilerin ekonomik dengeler üzerinde belirleyici hale geldiği genel kabul görmektedir. Bu çerçevede maliye politikaları, iç talep üzerindeki doğrudan etkilerinin yanı sıra, borçlanma dinamikleriyle olan bağlantıları ile de ekonomik faaliyetin seviyesini etkileyebilmektedir. Kamu borcunun yüksek olduğu veya hızla büyüdüğü durumlarda, sıkı maliye politikalarının genişletici etkiler yaratabildiği görülmektedir.

Faiz Dışı Fazla ve Borcun Sürdürülebilirliği ilişkisi

Kamu borçlanmasının sürdürülebilirliğinin tespitine yönelik olarak başlıca iki yaklaşım kullanılmaktadır. Muhasebe yaklaşımında, kamu borcunun milli gelire oranına odaklanılmakta, maliye politikalarının sağlıklılığı, bütçe dengesinin söz konusu oranı belli bir seviyede tutmaya yeterli olup olmamasıyla değerlendirilmektedir. “Borç/Milli gelir” oranının belli bir seviyede sabitlenebilmesi için, kamunun borç ödemeleri dışındaki

gelir-gider dengesi, faiz ödemeleri ve ekonomideki büyüme oranıyla belli bir denge içinde olmak zorundadır.

Bugünkü değer yaklaşımında ise, mevcut borç stokunun, kamunun uzun vadedeki gelir fazlası ile karşılanabilecek durumda olup olmadığı incelenmektedir. Buna göre, kamuya borç verenler, kamunun borçlarını sürekli olarak yeni borçlanmayla ödemeyeceğini, uzun dönemde borçların tamamını ödeyecek kadar bir gelir fazlasına sahip olması gerektiğini düşünmektedirler. Uzun dönemdeki faiz-dışı fazlaların bugünkü değeri, borç stokunun değerine eşit veya fazla ise, kamu borcunun sürdürülebilir olduğu sonucuna varılmaktadır. Bugünkü değer kısıtının sağlanması, kamu borcunun uzun vadede ödenabilir (solvent) olduğunu göstermektedir.

Gerek muhasebe, gerekse bugünkü değer yaklaşımında, kamu borçlanmasının sürdürülebilirliği, maliye politikalarının, borç stoku, ekonomik büyüme, faiz oranı gibi büyük-
lüklerle belirli bir denge içinde olmasına bağlanmakta.

Özellikle,



borçlar üzerinden ödenen reel faizin, ekonominin büyüme hızının üzerinde olduğu durumlarda, borç stoku artışının kontrol altına alınabilmesi için, borç ödemelerinin bir kısmının faiz dışı fazla yoluyla karşılan-

ması gerekmekte. Aksi takdirde, borç stoku reel anlamda sürekli olarak büyüyecek ve bir finansal kriz kaçınılmaz hale gelebilecektir.

Kamu borç stokunun yüksek olduğu ülkelerde borçlanmanın sürdürülebilirliği, uygulanan ekonomi politikalarının kredibilitesi (güvenilirliği) ile de yakından ilişkili. Kamuya borç veren yatırımcıların, orta ve uzun vadede borçların geri ödenemeyeceğini düşünceleri, borç vermekten vazgeçmelerine neden olmakta; borçlanmanın sürdürülebileceğine ilişkin bu güven eksikliği, gerçek bir borçlanma krizinin tetikçisi olarak ortaya çıkmakta.

Özellikle kısa vadeli kamu borcunun yüksek, özel tasarrufların ise düşük seviyede olduğu ülkelerde, borçlanma hassas dengeler üzerinde sürdürülebilmekte. Böyle bir ortamda, yerli ve yabancı yatırımcıların, herhangi bir nedenle güvensizliğe kapıl-

Borcun Sürdürülebilirliğine İlişkin Baz Senaryo

Baz Senaryo	2003	2004	2005	2006	2007
Reel Büyüme /GSMH	% 5	% 5	% 5	% 5	% 5
TL Cinsinden Reel Faiz Oranları	% 20	% 19	% 19	% 18	% 18
Faiz Dışı Fazla / GSMH	% 6,5	% 6,5	% 6,5	% 6,5	% 6,5
Net Borç / GSMH (B)	% 74,8	% 72,1	% 68,4	% 64,6	% 60,5

maları ve kamu borçlanma senedi piyasalarını terk etmeleri, devletin borçlarını çevirememesine neden olabilmekte.

Kamu borçlanmasının maliyeti ise, yatırımcıların algıladıkları risk ile bağlantılıdır. Tüm finansal araçlarda olduğu gibi, Devlet Borçlanma Senetlerine ilişkin risk arttıkça, yatırımcıların bu senetleri alırken talep ettikleri risk priminin (veya beklenen enflasyon üzerindeki reel faizin) seviyesi de yükselmektedir.

Kamu açığının ve borç stokunun yüksek olduğu ülkelerde açığın finansmanı için yapılan borçlanma özellikle risk primini artırmak suretiyle faiz oranının yükseltmektedir. Faiz dışı den-

genin sürekli açık vermesi cari yılda daha yüksek miktarlarda borçlanma gereksinimine yol açmakta, bu da yeniden borçlanmaya neden olmaktadır.

Maliye politikaları, kamu borç stokunun seviyesine ve yapısına bağlı olarak büyüme üzerinde farklı etkilere neden olabilmektedir. Borç sarmalı sorunuyla karşı karşıya olan ülkelerde, sıkı maliye politikalarının daraltıcı etkisi, borçların sürdürülebilirliğine olan güvenin sağlanması, uzun vadeli beklentilerin olumluya çevrilmesi, risk priminin ve enflasyonist beklentinin aşağıya çekilmesi yoluyla tersine dönmekte. Faiz dışı fazla uygulamasının kurumsal ve hukuki anlamda yapısal düzenlemeler ve uyumlu gelirler politikası ile

desteklenmesi söz konusu politikanın büyüme üzerindeki olumlu etkisini artırmakta.

Bu bağlamda, faiz dışı fazla yaratabilmek için bütçe dengesinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu da vergi gelirlerinin artırılması ya da kamu harcamalarının kısılması şeklinde olabilmektedir. Sadece vergi oranlarını artırmaya yönelik önlemler ancak kısa vadede etkili olmaktadır. Uzun vadeli bir iyileşme sağlayabilmek için ise, bu önlemlere ek olarak kamuda atıl istihdamın azaltılması, cari harcamaların ve bütçe transferlerinin kısılması gerekmektedir.

Faiz dışı dengenin belirleyici unsurlarından biri olan kamu kesimi gelirleri ağırlıklı olarak vergi gelirlerinden oluşmakta.

Konsolide Bütçe Borç Stoku (1990-2002)*

	Toplam Stok (Trilyon TL)	İç Borç Stoku	Dış Borç Stoku	Toplam Stok / GSMH
1990	133.8	57.2	76.6	33.7 %
1991	234.8	97.6	137.2	37.0 %
1992	437.6	194.2	243.4	39.6 %
1993	807.0	357.3	449.7	40.4 %
1994	2,078.9	799.3	1,279.6	53.5 %
1995	3,418.7	1,361.0	2,057.7	43.5 %
1996	6,605.8	3,149.0	3,456.8	44.1 %
1997	12,714.4	6,283.4	6,431.0	43.3 %
1998	21,729.4	11,612.9	10,116.5	40.6 %
1999	41,541.2	22,920.1	18,621.0	53.1 %
2000	62,909.8	36,420.6	26,489.2	50.1 %
2001*	177,962.1	122,157.3	55,804.8	100.8 %
2002*	243,075.0	149,869.7	93,205.3	88.9 %

* Geçici

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı

Türkiye’de vergi disiplininin sağlanması faiz dışı fazlanın oluşturulmasında önemli bir rol oynamakta. Vergi disiplini ile kayıp ve kaçakların aşırı seviyeye ulaştığı ortamda vergi idaresinin iyileştirilmesi ve vergi adaletinin sağlanması kastedilmektedir. Bu yöndeki düzenlemeler ile vergi gelirlerinin artırılması faiz dışı fazlanın oluşturulmasında etkili olacaktır.

Faiz dışı fazla hedefinin belirlenmesinde borç stoku, reel faiz oranları ve büyüme dikkate alınmaktadır. Borç stokunun uluslararası standartlara ve risk algılamasına yol açmayacak seviyelere çekilmesi, istikrarlı ve sürdürülebilir makro dengelerin oluşturulabilmesini temin edecek bir faiz dışı fazla hedefinin sürekliliğiyle mümkün bulunmaktadır.

İç Borç Stoku

Mart 2003 sonu itibariyle 162,6 katrilyon TL (95,2 Milyar dolar) olan iç borç stokunun yüzde 69’luk kısmı TL cinsinden, yüzde 31’lik kısmı ise döviz cinsinden DİBS stokundan oluşmaktadır. Stokun faiz kompozisyonuna bakıldığında, toplam stok içinde değişken faizli DİBS’lerin payının yüzde 61, sabit faizli DİBS’lerin payının yüzde 39 olduğu görülmektedir.

2003 Mart sonu itibariyle toplam iç borç stokunun ortalama vadeye kalan gün sayısı, 2002 yılı sonuna göre 3,2 ay azalarak 28,9 ay olarak gerçekleşmiştir.

Dış Borç Stoku

2002 yılı sonu itibariyle 56,8 milyar ABD doları olan konsolide bütçe dış borç stoku 2003

yılı Mart sonu itibariyle 57,2 milyar ABD dolarına ulaşarak yüzde 0,7 artış göstermiştir. Konsolide bütçe dış borç stoku döviz kompozisyonu açısından incelendiğinde, Euro ve ABD doları cinsinden yükümlülüklerin yüzde 67’lik payla toplam stokun büyük çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir. Konsolide bütçe dış borç stoku içinde ABD doları cinsinden yükümlülükler 2002 yılı sonu stokuna göre yüzde 3,9 artarak 23,7 milyar ABD dolarına ulaşırken, JPY cinsinden yükümlülüklerin payı yüzde 6,8 azalarak 4,1 milyar ABD doları olmuştur. Dış borç stokunun alt kalemleri incelendiğinde, kredi ve tahvillerin toplam stok içindeki paylarının sırasıyla yüzde 59 ve yüzde 41 olduğu görülmektedir.

Toplam Kamu Net Borç Stoku* (Trilyon TL)			
	2000	2001	2002*
A. Konsolide Bütçe ve Merkez Bankası	66.055	154.026	212.362
Merkez Bankası Net Varlıkları (-)	-11.004	-22.854	-25.375
Konsolide Bütçe	77.060	176.880	237.736
Dış Borç Stoku *	26.563	55.826	92.908
[Milyon USD]	39.542	38.780	56.842
Net İç Borç Stoku	50.497	121.053	144.828
B. Diğer Kamu Sektörü	5.829	7.569	4.779
Dış Borç Stoku(*)	5.549	10.808	11.501
Net İç Borç Stoku	279	-3.239	-6.722
C. Kamu Net Borcu	71.884	161.595	217.141
Net Dış Borç	24.514	68.958	90.749
Net İç Bors	47.370	92.637	126.392
* Geçici			
Kaynak : Hazine Müsteşarlığı			

Dalgalı kur, enflasyon bağlantısını geciktirdi

Dalgalı kur rejimine geçilmesinin ardından, programa olan devamlılığında yerleşmesi ile kur enflasyon bağlantısı gecikmeli hale geldi. Sabit kurda değişimler fiyatlara hemen yansıtılırken, dalgalı kur uygulamasında 3 ay sonra yansıtılıyor.

Merkez Bankası para programı çerçevesinde yaptığı bir çalışmada dalgalı kur rejimi sonrasında döviz kurunun enflasyon ilişkisini araştırdı. Döviz kurlarındaki artış girdi maliyetlerini ve ithal malların Türk Lirası cinsinden fiyatlarını yükseltmekte ve öncelikle ithalat fiyatlarını daha sonra da ithal malların yurt içi piyasadaki fiyatlarını etkilemekte. Merkez Bankası tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de kur-enflasyon ilişkisinde dalgalı kur rejimi sonrasında bir değişim olup olmadığı incelendi. Kur-enflasyon ilişkisindeki değişim, geçişkenliği yavaşlaması ve azalması çerçevesinde ele alındı.

Geçişkenliğin azalması, döviz kurundaki herhangi bir değişimin fiyatlar üzerindeki kümülatif etkisinin azalması şeklinde tanımlandı. Geçişkenliğin yavaşlaması ise, döviz kuru ve fiyatlar arasındaki ilişkinin gecikmeli hale gelmesi olarak değerlendirildi.

Ekonomik birimler, döviz kurundaki değişimler sonrası fiyatları

ayarlarlarken kur artışının kalıcı olup olmadığını göz önüne almakta. Türkiye deneyimi incelendiğinde, kontrollü döviz kuru rejiminin uygulandığı 1989-2000 döneminde, döviz kurundaki herhangi bir artışın -büyüklüğü ne olursa olsun- kalıcı algılanması nedeniyle, firmaların söz konusu artışı fiyatlarına otomatik olarak yansıttığı gözlemlendi. Dalgalı kur rejiminde ise, kur artışının geçici olması ihtimalinin, yani döviz kurunun kısa bir süre içerisinde yeniden düşebileceği ihtimalinin, karar alma sürecinde göz önünde bulundurulması beklendiği saptandı.

Merkez Bankası tarafından yapılan çalışmada kur-fiyat geçişkenlik ilişkisindeki yavaşlamayı incelemek için döviz kuru ve fiyatlardaki değişimlerin dinamik korelasyon katsayıları hesaplandı. 1987-1995 dönemi incelendiğinde enflasyon ve devalüasyon arasında bir çeşit eşzamanlı endeksleme mekanizmasının olduğu anlaşıldı. Ara kesit olarak 1995-2001 döneminde ise enflasyonun döviz kurundaki değişimleri bir ay gecikmeyle ta-

kip ettiği gözlemlendi. Buna karşılık, 2001 Mayıs ayından itibaren fiyat ve kur değişimleri arasındaki en yüksek korelasyon ilişkisi üç aya yükseldiği saptandı.

Kontrollü döviz kuru rejimindeki otomatik ve anında gerçekleşen fiyatlandırma alışkanlıklarının son dönemde (2001-2003) değiştiği hipotezini destekleyen bulgular elde edildi. Ancak, ekonomik aktivitedeki devresel dalgalanmalar dikkate alındığında ilişkideki zayıflamanın çok keskin olmadığı ve kalıcı nitelik taşıyamayabileceği ortaya çıkmakta. Ayrıca, gözlem sayısının az olduğu ve bir çok yapısal değişimin (dalgalı kur rejimi ve Merkez Bankası bağımsızlığı gibi) bir arada ortaya çıktığı bir dönemde kur-enflasyon ilişkisindeki olası değişimi istatistiksel açıdan anlamlı olarak ayırtırmak, bu noktada mümkün görünmemektedir. Bu konuda daha detaylı bir ekonometrik analiz ancak makroekonomik dinamikler dengeye oturduktan sonra ve yeterli sayıda veri oluştuğunda yapılabileceği sonucuna ulaşıldı.

Bilime ilgide Türkiye son sırada

Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile aday ülkeleri kapsayan Euro-barometre anket sonuçlarına göre aday ülke vatandaşlarının bilim ve teknoloji ile yeterince ilgilenmediği belirlendi. Bilim ve teknoloji konularında bilgi düzeyi bakımından Türkiye, Estonya ile birlikte son sırada yer aldı.

Euro-barometre anketi sonuçlarına göre aday ülke vatandaşlarının bilim ve teknoloji ile yeterince ilgilenmediği belirlendi. Daha da önemlisi, gençler düşük maddi getirisi nedeniyle bilimsel alanlarda kariyer yapmak istemiyor. On kişiden sekizi bilimin hayat standartlarını yükselteceğine, ölümcül hastalıkların tedavisinde önemli rol oynayacağına ve de Avrupa’da yapılan araştırmaların olumlu sonuç verdiğine inanıyor. Bilime verilen önem sıralamasında Kıbrıs ve Macaristan’daki gençler liste başında, Bulgaristan ve Türkiye’deki ileri yaş grubunda kadınlar en son da yer alıyor.

AR-GE’den sorumlu AB Komiseri Philippe Busquin, Euro-barometre anketi sonuçları ile ilgi-

li açıklamasında aday ülke vatandaşlarının bilim konusunda üye ülkelere oranla daha iyimser olduklarını, bilim ve teknolojinin daha iyi bir gelecek kurma potansiyeline daha çok inandıklarını dile getirdi. Ancak, kaynak eksikliği ve bu alanda kariyer olanaklarının kısıtlılığı nedeniyle ilginin az olduğuna dikkat çekti. Bu bağlamda, genişleyen AB’nin bir parçası olarak bu ülkelere araştırma alanında daha büyük yatırımlar yapma zamanının geldiğini vurguladı.

Bilgi eksikliği

Euro-barometre, bilim açısından toplumda bölünmeler olduğunu ortaya koyuyor. Aday ülke vatandaşlarının yüzde 56’sı ya bilim ve teknoloji ile ilgili değil ya da bu konularda bilgisiz.

(AB15’te; yüzde 45). Vatandaşların sadece yüzde 35’i bilimle ilgilendiğini belirtirken, (AB 15’te; yüzde 45) araştırmaya katılanların üçte ikisi bilim ve teknoloji hakkında kötü bilgilendirildiklerini belirtiyor.

Bu ülkelerde bilimsel açıdan yetişmişlik düzeyi AB üyesi ülkelere oranla daha az. Aday ülkeler içinde temel bilimsel sorunlar hakkında Türkler, Romanyalılar ve Maltalılar en az bilgiye sahip. Slovenler, Çekler ve Macarlar ise oldukça bilgili. Bilim ve teknolojiye olan ilgi Kıbrıs Yüzde 58, Macaristan yüzde 53, Malta yüzde 50 ve Slovenya’da yüzde 50 yüksek, Bulgaristan yüzde 34 ve Türkiye yüzde 22 ortalamanın altında kalıyor.

Temel Sorun İşsizlik

Son yıllarda işsizlik Türkiye'nin bir numaralı sorunu haline geldi. 2001 yılın - da yaşanan krizle işsizlik hem patlama yaptı hem de kalıcı hale geldi. Türkiye son sekiz yılda ortalama yüzde 5.5 büyümeye sağlayabilirse 2010 yılında işsizlik oranı yüzde 6.6 ile 11.4 arasında olabilecek.

Son yıllarda Türkiye'nin temel ve en önemli sorunu işsizlik oldu. TUSİAD tarafından yayınlanan "Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik" raporu bu gerçeği bir kez daha çarpıcı yönleriyle ortaya koydu. Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, Doç.Dr. Haluk Levent ve DIE'den Enver Taştı, Arzu Yörükoğlu, Ayla Saygılı ve Pelin Tezcan tarafından hazırlanan rapor DIE verilerine dayanarak Türkiye'de işgücü piyasası ve işsizliği çeşitli boyutları ile irdeliyor.

Raporda;

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Hanehalkı İşgücü Şubesi 2002 yılının son üç ayına ilişkin işsizlik rakamları, Türkiye'de işsizliğin 2002 yılında gerçekleşen yüksek büyümeye rağmen artmaya devam ettiğini göstermektedir. Son onüç yılın en düşük işsizlik oranı 2000 yılında gerçekleşmişti. Bu araştırmada işsizliğin izlemek için esas alınan tarım dışı işsizlik oranı 2000 yılında yüzde 9 olarak ölçülmüştü. 2002 yılında işsizlik oranı ise yüzde 15.1 olarak açıklandı. Rakamlar son üç yılda işsizlikte tam bir

patlama yaşandığını göstermektedir.

Geçmiş yıllarda kamuoyu anketleri Türkiye'nin en önemli sorunları sıralamasında, terörü ve enflasyonu ilk sıralara yerleştirmekteydi. Son yıllarda ise işsizlik bir numaralı sorun olarak görülmeye başlandı. İşsizlik özellikle 2001 krizi ile birlikte hem patlama yaptı hem de kalıcılık görüntüsü vermeye başladı. Bu bakımdan kamuoyunun işsizliği ülkenin bir numaralı sorunu olarak görmeye başlaması ekonomik gelişmelerle tutarlıdır.

İşsizliğin neden olduğu sorunlar ekonomik alanla sınırlı değildir. İşsizliğin olumsuz etkileri siyasal ve toplumsal alanda da kendini gösterir. Ekonomik açıdan işsizlik, mevcut işgücünün tam olarak kullanılmamasına neden olduğundan üretim kaybına neden olur. Delet gelirleri potansiyelin altında gerçekleşir. Transfer harcamaları artar. Sonuç olarak önemli refah kayıpları ortaya çıkar. İşsizlik aynı zamanda gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu arttırır. İşsiz birey sahip olduğu insan sermayesini kaybetmeye baş-

lar. Vasıf kaybı ve entellektüel yeteneklerin zedelenmesi gündeme gelir. Bu olumsuzluklar geçmişte eğitime yapılan kamusal ve özel yatırımların heba olması demektir. İşsizlik, toplumsal dışlanma ve toplumsal ilişkilerde kopuş, aile yaşamında çözülme, toplumsal değerlerde ve sorumluluk duygusunda gerileme gibi bir dizi sosyo-psikolojik soruna da neden olur. İşsizlik arttıkça ekonomik ve toplumsal sorunlar da giderek yoğunlaşır ve siyasal bunalımları besleyen bir ortam oluşur. anti demokratik popülist eğilimler güçlenir.

Türkiye'de işsizlikte görülen artış eğilimi, ağırlıklı olarak kalkınma hızının yetersiz kalmasından kaynaklanmaktadır. İstikrarlı ve sürdürülebilir yüksek bir büyümeye hızına ulaşamadığı sürece işsizlik sorununun giderek ağırlaşması kaçınılmazdır. Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin üyeliğine olumsuz bakmasının nedenlerinden birisi, belki de en önemlisi ülkemizde işsizliğin halen yüksek düzeyde olması ve gelecekte de yükselme riski taşımasıdır. Avrupa Birliği haklı olarak Türkiye'nin üyeliğinin ken-

di işsizlik sorununu daha da ağırlaştırmasından endişe etmektedir.

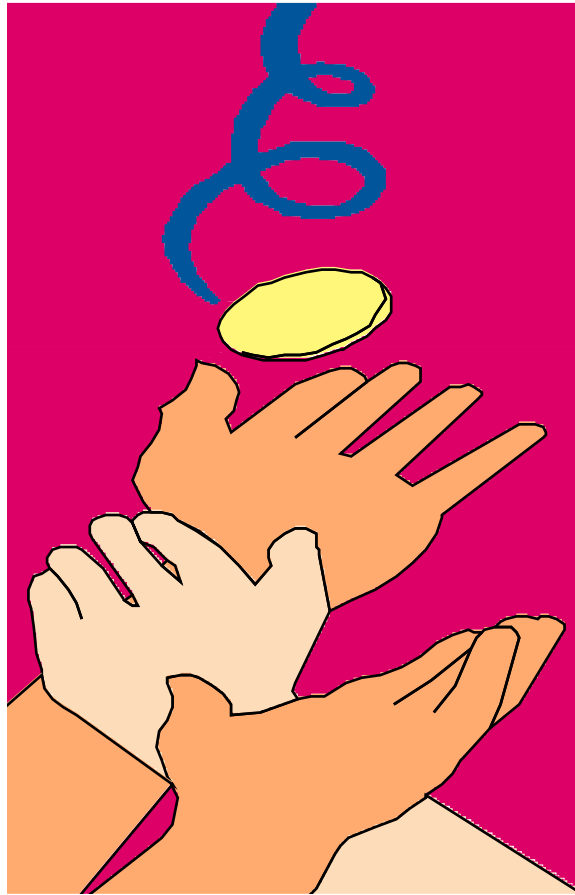
Türk kamuoyunda, işsizliğin resmi istatistiklerin işaret ettiği boyutun çok ötesinde olduğuna dair yaygın bir kanı bulunmaktadır. Örneğin basında, televizyon tartışmalarında işsiz sayısı ile ilgili olarak 5-10 milyon rakamları rahatlıkla telaffuz edilmektedir. Oysa, resmi istatistiklerde (DİE- Hane Halkı İşgücü Anketleri) 2002 yılı Temmuz-Eylül döneminde toplam işsiz sayısı 2,5 milyon, tarım dışı işsiz sayısı da 2,4 milyon olarak açıklanmıştır. DİE istatistikleriyle kimi kuruluşların aşırı yüksek rakamları arasında büyük farklılık, işsizliğin tanımı konusundaki yanlış anlamalar kadar, kamuoyunun işgücü ekonomisinin kavramlarına aşina olmamasından da kaynaklanmaktadır.

Hane halkı işgücü anketleri 1989'dan itibaren düzenli olarak yapılmaya başlanmıştır. Yılda iki kez (Nisan ve Ekim) tekrarlanan anketler, ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü)'nun tanım ve kavramlarını kullanmaya başlamıştır. Böylelikle düzenli olmalarının yanı sıra veriler türdeşlik kazanmıştır. Bu özellikleriyle HİA istatistikleri zaman serileri olarak ve uluslararası karşılaştırmalar için kullanılabilir duruma gelmiştir. "Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik" raporunun veri kaynağı esas olarak bu istatistikler oldu.

Rapor, 1989-2002 döneminde Türkiye'de işgücünün, istihdamın ve işsizliğin seyrini ve temel özelliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ancak raporda, işsizliğin geçmişi kadar geleceğinin de çok önemli olduğu düşüncesinden hareketle,

2002-2010 döneminde, farklı büyüme senaryolarına göre işsizliğin evrimi kestirilmeye çalışıldı.

İşsizliğin halen çok yüksek düzeyde olduğuna dikkat çeken araştırmanın bulguları, kısa süre içinde işsizlikle çok etkin bir mücadele başlatılmadığı takdirde, işsizliğin artmaya devam edeceğine dair çok sağlam nedenler olduğunu ortaya koymakta. işsizliğin kestirimini



yapabilmek için, gerek işgücünün, gerek işgücü talebinin önümüzdeki yıllardaki evrimini kestirmek gerekli. Bu amaçla araştırmada geçmişin dinamikleri analiz edildikten sonra, temel değişkenlerin önümüzdeki yıllardaki muhtemel evrimleri de sistematik olarak kestirilmeye çalışıldı.

Türkiye son on yılda yaşadığı ekonomik krizler nedeniyle büyüme

ve istihdam alanında çok başarısız bir dönem geçirdi. 1990'ların ikinci yarısından itibaren uzun dönemli dinamiklerin etkisiyle işgücü arzında kendini göstermeye başlayan yüksek artış temposu, düşük büyüme temposu ile birleşince işsizlik adeta patladı. Türkiye, 2002 yılında ortalama yüzde 15.1 olan tarım dışı işsizlik oranı ile halen AB ülkelerine (onbeşler) kıyasla en yüksek işsizliğe sahip ülke durumunda.

Araştırma işsizliği azaltabilmek için temel aracın sürdürülebilir büyüme olduğunu göstermekte. Tahmin yöntemlerinin içerdiği hata paylarını da dikkate alırsak, işsizlikle etkin bir mücadele için ekonomimizin yılda ortalama yüzde 6 civarında büyümesi gerektiği görülüyor. Hem büyümeyi kolaylaştırmak hem de gerekli büyüme hızını yakalamada meydana gelebilecek gecikmeleri ya da yetersizlikleri telafi etmek için mikro düzeyde de önlemler gerekiyor. Başta işgücü maliyetlerini düşürmek ya da diğer bir ifade ile "istihdam vergilerini" azaltmak olmak üzere, "yarım gün iş" in yasallaşması ve yaygınlaştırılması,

vasıf uyumsuzluğunu azaltıcı kurumsal düzenlemeler gibi mikro politikalar işsizliği azaltmada yararlı olacaklardır.

İşsizlikle topyekün bir mücadele bir an önce başlamak zorundadır. Kaybedilen her yıl işsizliğin tetikleyeceği toplumsal sorunları daha da ağırlaştıracak ve Türkiye Avrupa Birliği perspektifinden uzaklaşmaya başlayacaktır.

Türk çiftçisi giderek fakirleşiyor

İzmir Ticaret Borsası tarafından yapılan araştırma, Türkiye'deki tarımsal kesimin satın alma gücünde, 1994 yılından bu yana yüzde 43'e varan sert düşüşler yaşandığını ortaya koydu.

Türkiye'de önemli istihdam alanı olan tarım sektörü satın alma gücünü sürekli yitiriyor. 1980'li yıllara kadar Türkiye için "gözde" bir sektör olan tarım, uygulanan yanlış politikalar yüzünden 2000'li yılların en "zayıf" ve en "sorunlu" sektörleri arasına girdi. İzmir Ticaret Borsası tarafından yapılan bir araştırma ise, tarımsal kesimin satın alma gücünde 1994 yılına göre yüzde 43'e varan sert düşüşler yaşandığını ortaya koydu. Araştırma raporunda, "Nüfusun önemli bir kısmını istihdam eden sektör için gerekli tedbirler bir an önce alınmazsa, sosyal patlama riski artacaktır" uyarısı da yer aldı. Aynı zamanda TOBB Tarım Sektör Kurulu Başkanı da olan İzmir Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Tuğrul Yemişçi "Türkiye'de Tarım Sektörüne

Yüklenen Fonksiyonlar ve İç Ticaret Hadlerinin Gelişimi" başlıklı araştırmanın, tarımın içinde bulunduğu çıkmazı belirgin bir şekilde ortaya koyduğunu söyledi. Bu tabloyu "Sektör enflasyonun suçlusu değil, mağduru olmuştur" sözleriyle özetleyen Yemişçi, "Hazırladığımız araştırma raporu, 1994 yılına göre 2002 yılındaki girdi satın alma gücünün; tarla bitkileri üreticilerinde yüzde 35, sebze üreticilerinde yüzde 25, meyve üreticilerinde yüzde 24, hayvancılık yapan üreticilerinde ise yüzde 43 oranında azaldığını ortaya koyuyor. Bu veriler, Türk çiftçisinin girdi satın alma gücünün ortalama yüzde 26.7 oranında azaldığı anlamına gelmektedir. Tarım ürünleri fiyatlarının hızla arttığı dönemlerdeki ticaret hadleri tarım lehine görünse bile, bu gelişme, girdi

fiyatları yoluyla hesaplanan iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine dönüştürülmesiyle ikame edilmiştir.

Ülkemizde son günlerde tarım sektörünün enflasyonun temel gerekçelerinden biri olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Oysa bu değerlendirmeler gerçekleri yansıtmaktan çok uzaktır. Tarım ürünleri fiyatlarının artması; üretim artışının yetersiz kalması ve akaryakıt, ilaç, gübre, tohum gibi temel girdilerin fiyatlarındaki büyük oranlı artışlardan kaynaklanmaktadır. Fiyat artışlarına yansıyan bir diğer etken ise üretici ile tüketici arasındaki zincirinin uzunluğudur. Ve bütün bunlar, üreticilerin gelirlerinin artmasına değil, düşmesine neden olan faktörlerdir. Unutulmasın ki tarım, barındırdığı giz-

li işsizler sayesinde bugüne kaddarki muhtemel toplumsal patlamaların engellemesinde sigorta görevi görmüştür. Dolayısıyla tarıma yönelik desteklemeler sadece bu sektörde faaliyetlerde bulunanlara değil, tüm topluma malolmaktadır." Türkiye ekonomisinin bulunduğu gelişmişlik düzeyinde tarımın önemini hala koruduğunu hatırlatan İzmir Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı, "Tarım, sağladığı istihdam imkanları, GSMH ve ihracata yaptığı katkılarıyla en büyük 'sosyal sigorta' kurumu olma özelliği taşıyor. Dolayısıyla Türkiye özelinde bu sektöre farklı bir gözle bakılması gerekiyor. Bu farklılık sektörün ekonomi içindeki önemini azaltıcı yönde olmaktan çok, potansiyellerinin kullanıma açılması şeklinde olmalıdır. Bunun için, destekleme politikaları başta olmak üzere tüm tarım politikalarının yeniden gözden geçirilmesi ve sektöre dünya piyasalarında rekabet edebilecek nitelikler kazandırılması yönünde stratejiler izlenmelidir" diye konuştu.

İzmir Ticaret Borsası uzmanları tarafından hazırlanan raporda, Türk tarımının bugünkü durumuna ilişkin şu çarpıcı bilgilere de yer verildi: "Hesaplamalarımız tarımın

enflasyonun nedeni olmaktan çok, mağduru olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim 1980 sonrası dönemde, iç ticaret hadlerinde tarım aleyhine olan gelişme, 1985 yılına kadar devam etmiş, 1985-87 döneminde tekrar tarım lehine dönmüştür. Bu tarihten sonra iç ticaret hadleri dalgalanma göstermiştir. TÜFE alt kalemlerini oluşturan gıda, giyim, konut, sağlık ve eğitim verilerine dayanılarak hazırlanan iç ticaret hadlerine göre de, tarım ürünleri grubunu oluşturan gıda ürünleri tüketici fiyatları, temel ihtiyaç olan konut, sağlık ve eğitim grubu ürünlerinin fiyatları karşısında büyük değer kaybetmiştir. Tüketici fiyat endeksi baz alınarak yapılan bu hesaplamalar, iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine geliştiğini ve çiftçilerin temel ihtiyaçlarını karşılama gücünün azaldı-

ğını ortaya koymaktadır. Girdi fiyatlarını dikkate alarak hesapladığımız iç ticaret hadlerindeki değişimin çok daha büyük oranda tarım aleyhine olması ise, ülkemizde kaynak aktarımının yönü konusunda önemli bir yapısal değişimin bulunduğu anlamına gelmektedir. Başta sanayi sektörü olmak üzere diğer sektörler artık daha az tarımsal girdiye ihtiyaç duyarken, tarımımız, başta sanayi olmak üzere diğer sektörlerin ürettiği girdilere (gübre, ilaç, tohum, akaryakıt, tarımsal araç-gerek vb.) daha fazla ihtiyaç duyar hale gelmiştir. Bu yapısal değişiklik sonucunda, tarımdan fiyat yoluyla kaynak aktarılması şansı görece olarak azalırken, girdi fiyatlarını artırmak suretiyle diğer sektörlerle kaynak aktarma şansı artmıştır." Görüşü yer aldı.



Wall Street'te yatırımcıyı yanıltmanın bedeli

Wall Street'in yatırım bankacılığı yapan en büyük on şirketi, çalıştırdıkları yatırım analistlerinin, şirketlerinin iş hacmini genişletmek uğruna hisse senetleri üzerinde yanıltıcı değerlendirmeler yaptıkları yönündeki iddialar üzerine, yakın geçmiş dönemin bu en büyük mali skandalını kapatmak üzere, Menkul Kıymetler ve Takas Komisyonu (SEC) ile 1.4 milyar dolar tazminat ödemelerini öngören bir anlaşma imzaladılar.

ABD'nde şirketlerdeki sahtekarlıkları önlemek amacıyla, 1930 'lardaki Büyük Depresyondan bu yana dolandırıcılığı önleme alanında en sıkı yasanın (Sarbanes-Oxley) çıkarılmasına neden olan Enron ve Worldcom şirketlerindeki muhasebe skandalları, yatırım danışmanlığı firmalarında çalışan yatırım analistlerinin de yapmış oldukları işlerin mercek altına alınmasına yol açtı.

SEC'le yatırım bankaları arasında varılan ve mali piyasalarda bir dönüm noktası oluşturan bu nihai anlaşma, üç bankanın – Citigroup'tan Salomon Smith Barney birimi, Credit Suisse First Boston ve Merrill Lynch - aleyhine olarak sahtekarlık yapıldığına ilişkin bulgular içeriyor. Diğer taraftan

SEC yetkilileri, Goldman Sachs ve Morgan Stanley'yi de içeren önde gelen diğer bankalar için de suçlama konusu olan, çıkar çatışmalarına ilişkin deliller ortaya koydular.

Bankalar, şirketlere yatırım bankacılığı sunmak, bu alandaki işlerini genişletmek karşılığında bu şirketlere, hisse senetlerinin değerini gerçekte olduğundan daha iyi göstermeyi vaat etmek suretiyle yatırımcılara ihanet etmiş olmakla suçlanıyorlar. Bankalar bu suçlamayı ne kabul ettiler ne de reddettiler.

Nisan ayı sonunda anlaşmayı kamuoyuna açıklayan Menkul Kıymetler ve Takas Komisyonu (SEC) Başkanı William Donaldson "anlaşmanın hem yatırımcılar hem de piyasalar için iyi bir

sonuç" olduğunu ifade ederek, "suçlamalarımıza konu teşkil eden davranışlar beni üzmüş ve kızgınlığıma neden olmuştur. Piyasalarımızda böyle bir olayın meydana gelmesi imkanı yoktur ve hoşgörü ile karşılanamaz" demişti.

Anlaşmanın koşullarına göre bu yatırım danışmanlığı firmaları federal ve eyalet menkul kıymet piyasaları düzenleyici kuruluşlarına 875 milyon dolar tazminat ödeyecekler, yatırımcıların eğitimi için 80 milyon dolar harcayacaklar ve beş yıllık bir süre içinde yatırımcılara bağımsız araştırma hizmeti sağlanması yolunda 432.5 milyon dolar temin edecekler. En büyük cezaya bir Citicorp Inc. Kuruluşu olan Salomon Smith Barney çarptırıldı. SS Bar-

ney 400 milyon dolar ödeme yapmayı kabul ederken Credit Suisse First Boston ve Merrill Lynch 200'er milyon dolar ödemeyi kabul ettiler. Bu üç firma ayrıca hisse senetleri üzerinde dolandırıcılık yapmış olmakla ilgili ağır suçlamalarla karşı, karşıya kaldılar. Diğer firmalar 32.5 milyon dolar ile 125 milyon dolar arasında değişen tazminat cezalarına çarptırıldılar. Bankalar ayrıca araştırma analistlerini, yatırım bankacılığı yapan birimlerin veya kişilerin etkisinden kurtaracak yapısal reformları uygulamaya koymayı da kabul ettiler.

Yapılan anlaşma uyarınca, federal yetkililer tarafından tahsil edilecek olan ceza ve tazminatların 400 milyon doları, sıhhatli olarak yürütülmemiş araştırma faaliyetleri nedeniyle para kaybetmiş olan yatırımcıların zararlarının tazmin edilmesi amacıyla bir Fona yatırılacak.

SEC tarafından öne sürülen suçlamalara göre, bu güne kadar piyasaya düzenleme yetkilileri tara-

findan en büyük cezaya çarptırılmış olan Salomon SB firması ve Credit Suisse First Boston firması yatırımcılar için hileli araştırma raporları yayınladılar ve şirketleri halka açarken, kendi şirketlerinin işlerini bu yatırım danışmanlığı firmalarına yöneltme gücüne sahip şirket yöneticilerine ödül (rüşvet) olarak hisse senedi sağladılar. SEC yetkilileri ayrıca, Bear Stearns, CS First Boston, Goldman Sachs, Lehman Brothers, Merrill, Piper Jaffray, Salomon ve UBS firmalarının da "uygun değerlendirme esaslarına" dayalı bulunmayan araştırma raporları yayınlamış oldukları savını ortaya sürdüler.

28 Nisan 2003 tarihinde SEC'le yapılan anlaşmanın ardından bankaların ayrıca, bankalardan aldıkları yatırım danışmanlığı hizmetleri nedeniyle zarara uğradığını iddia eden özel yatırımcıların açacak oldukları davalar sonucu milyarlarca Dolar tazminat ödemek durumunda kalacakları tahmin ediliyor.

Yapılan anlaşma yatırım danışmanlığı firmalarına bir ikinci darbeyi de, bu tazminat cezalarının firmaların ödedikleri vergilerden düşülmesine ve sahip oldukları sigorta poliçeleri ile sigorta şirketlerinden talepte bulunmalarına kısıtlama getirerek vuruyor.

SEC'le yatırım danışmanlığı firmaları arasında varılan anlaşma ile ilgili olarak iki yatırım danışmanı da bireysel olarak cezaya çarptırıldı ve menkul kıymet piyasalarında çalışmaları yasaklandı. Bunlar Salomon SB'in telekomünikasyon sektörü analisti Jack Grubman ile Merrill Lynch'in bir zamanlar teknoloji hisselerindeki yıldız yatırım analisti olan Henry Blodget. Her ikisi de 4'er milyon dolar tazminat ödemeye mahkum edildiler.

Aşağıdaki tabloda Wall Street'in yatırım danışmanlığı firmaları ile SEC arasında yapılan anlaşma çerçevesinde bu firmalarca yapılacak ödemeler, türleri ve firmalar itibarıyla verilmektedir; (milyon Dolar olarak)

Firma	Ceza	Tazminat (Gelir geri ödemesi)	Bağımsız Araştırma Katılımı	Yatırımcı Eğitimi Katılımı	Toplam
Bear Stearns	25	25	25	5	80
Citigroup (SalomonSB)	150	150	75	25	400
Credit Suisse FB	75	75	50	0	200
Goldman Sachs	25	25	50	10	110
J.P. Morgan	25	25	25	5	80
Lehman Brothers	25	25	25	5	80
Merrill Lynch	100	0	75	25	200
Morgan Stanley	25	25	75	0	125
Piper Jaffray	12.5	12.5	7.5	0	32.5
UBS Warburg	25	25	25	5	80
Toplam	487.5	387.5	432.5	80	1.387.5

TEFE sıfırın altına düştü

Mayıs ayında Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 0,6 düşüş gerçekleştirirken, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 13,7, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 33,7 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 36,7 artış gerçekleştirdi. Mayıs ayındaki yüzde 0,6 oranındaki düşüşün -0,7'si devlet sektöründeki fiyat düşüşlerinden, 0,1'i de özel sektördeki fiyat artışlarından kaynaklandı. Toptan Eşya Fiyatlarında yaşanan 0,6 oranındaki düşüşe sektörler itibariyle baktığımızda en önemli payı -0,5 ile imalat sanayii sektörü oluşturdu.

Mayıs ayında Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 1,6, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 12,2 bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 30,7 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 32,7 artış gerçekleştirdi. Tüketici Fiyatlarındaki yüzde 1,6'lık artışın ana harcama grupları itibariyle dağılımına baktığımızda 0,6'sı gıda, içki, tütün grubundan, 0,6'sı giyim ve ayakkabı grubundan, 0,2'si konut grubundan, 0,1'i ev eşyası grubundan, 0,1'i pastane, lokanta ve otel grubundan kaynaklandı. En fazla artış ise yüzde 6,5 ile giyim ve ayakkabı grubunda gerçekleşti.

TEFE	MAYIS 2003	MAYIS 2002
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	-0,6	0,4
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	13,7	11,2
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	33,7	49,3
(01.06.2002-31.05.2003) - (01.06.2001-31.05.2002) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	36,7	73,6

TÜFE	MAYIS 2003	MAYIS 2002
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,6	0,6
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	12,2	11,3
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	30,7	46,2
(01.06.2002-31.05.2003) - (01.06.2001-31.05.2002) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	32,7	61,7

		2003					2002						
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir öncek aya göre değişim	5,6	3,1	3,2	1,8	-0,6	1,2	2,7	2,1	3,1	3,1	1,6	2,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	5,6	8,9	12,4	14,4	13,7	12,5	15,5	18,0	21,7	25,5	27,5	30,8
TÜFE	Bir öncek aya göre değişim	2,6	2,3	3,1	2,1	1,6	0,6	1,4	2,2	3,5	3,3	2,9	1,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,6	4,9	8,2	10,4	12,2	12,0	13,6	16,1	20,1	24,0	27,7	29,7

Dünya ekonomisi

ABD ve Çin sinyal veriyor

Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomisinin görünümü, artan bütçe açığı ve deflasyon riski nedeniyle giderek olumsuzlaşıyor. SARS virüsüyle sarsılan Çin ekonomisinin yıl sonunda hedeflenenden daha fazla bütçe açığı vermesi bekleniyor. Euro bölgesi ve Japon ekonomilerinin yılın ilk çeyreğinde yüzde sıfır büyümesi, global durgunluk ve deflasyon endişelerini güçlendiriyor.

Dünya ekonomisi, lokomotif ülkelerden gelen olumsuz sinyallerle sarsılıyor. Özellikle dünya ekonomisinin lokomotifi olan ABD'da göstergeler ekonomistler tarafından endişe ile takip ediliyor. The Economist'e göre, ABD'de vergilerin beyan edildiği ay olması nedeniyle en büyük bütçe fazlasının verildiği dönem olan Nisan ayında bu yıl bütçe, son sekiz yılın en düşük fazlasını verdi.

2002 yılında 300 milyar dolardan fazla açık verdiği tahmin edilen ABD bütçesinin bu yıl 450, gelecek yıl da 500 milyar dolardan fazla açık vereceği tahmin ediliyor.

Merkez Bankası (FED) Başka-

nı Alan Greenspan'ın son faiz toplantısında değindiği deflasyon riskiyse, FED'in faizleri düşürme konusundaki isteksizliğinin bir nedeni olabilir.

2003'te geçen yıla göre daha düşük bir hızla, sadece yüzde 2.2 büyümesi beklenen ABD ekonomisindeki yavaşlama deflasyon riskini artırıyor.

ABD Hazine Bakanlığı, Ocak-Mart dönemindeki bütçe açığının, 2003'ün en yüksek dönemsel açığı olduğunu ve yılın ikinci çeyreğinde açığı kapatmak için 79 milyar dolarlık borçlanma yapılacağını açıkladı. Ayrıca ABD bütçesinin gelecek 10 yıl içinde toplam 1 trilyon 820 milyar dolar açık vereceği tahmin ediliyor.

ABD Kongresi soğuk savaş döneminden bu yana en büyük savunma bütçesi talebini onayladı. 2004 yılı için istenen 400 milyar dolarlık bütçe, Irak'ın işgaline ilişkin harcamaları kapsamıyor.

SARS virüsüyle sarsılan Çin ekonomisinin yıl sonunda hedeflenenden daha fazla bütçe açığı vermesi bekleniyor. SARS'la mücadelede şimdiye kadar 1.2 milyar dolar harcayan Çin, 2003 yılı bütçesinde 38.7 milyar dolar açık vereceğini öngörüyordu.

Çin Ticaret Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, geçen yılın aynı döneminde yüzde 57 olan Nisan ayı yatırım artışının, bu

yıl SARS virüsü nedeniyle yüzde 37.2'ye gerilediği belirtildi.

Uzmanlar, virüsün yarattığı olumsuzlukların Mayıs ayından başlayarak daha şiddetli biçimde hissedileceğini belirtiyorlar.

Euro Bölgesi'nde açıklanan son makro ekonomik veriler, bölge ekonomisinin görünümünün kötüye gittiğini gösteriyor. Bölgede işsizlik oranı Mart ayında Şubat 2000'den bu yana en yüksek düzey alanı yüzde 8.7'ye yükseldi.

Avrupa Merkez Bankası, Haziran ayında yapacağı yönetim kurulu toplantısı öncesinde büyüme ve enflasyon tahminini düşürmeye hazırlanıyor.

Irak Savaşı'nın beklenenden kısa sürede sonuçlanmasına karşılık, ekonomilerin hızla durgunluğa doğru ilerlemesi, son 40 yılın en düşük düzeyinde seyreden temel faiz oranları yanında, büyüme ve enflasyon tahminlerinin aşağıya çekilmesine neden olacak. Fiancial Times'in habere göre, Avrupa Merkez Bankası, Euro Bölgesi büyüme ve enflasyon tahminlerini aşağı çekmeye hazırlanıyor. Banka'nın, 2003 yılı için öngördüğü yüzde 1.6'lık büyüme hedefini, yüzde 1'in altına; enflasyon tahminini ise yüzde 1.8'e çekmesi bekleniyor.

Yeni tahminlerin 5 Haziran'da yapılacak AMB Yönetim Kurulu toplantısı öncesinde açıklanması bekleniyor. Analistler, tahminlerin aşağı çekilmesi ardın-

dan, faizlerin yüzde 2'nin altına çekileceğini ifade ediyorlar.

İngiltere faiz indiriminden son anda vazgeçti

Bu arada, faizlerin indirilmesini tartışan bir diğer ülke ise İngiltere. İngiltere Merkez Bankası'nın Mayıs ayında yaptığı faiz toplantısında, faizlerin değiştirilmeme kararının sadece bir oy farkla alındığı ortaya çıktı.

Banka'nın 7-8 Mayıs tarihlerinde yaptığı toplantının tutanaklarına göre, oy kullanma hakkına sahip 9 üyeden 4'ü, faizlerin çeyrek puan düşürülmesi yönünde oy kullandı.

Küresel durgunluk ve deflasyon riski güçlendi

Dünya ekonomisi Euro bölgesi ve Japonya'da durgunluk, başta ABD olmak üzere deflasyon gibi önemli iki tehditle karşı karşıya.

Euro bölgesi ve Japonya ekonomilerinin yılın ilk çeyreğinde yüzde sıfır büyümesi, global durgunluk ve deflasyon endişelerini güçlendirdi. Büyümenin durması, 2001'in ikinci yarısında ABD ve Alman ekonomilerinde belirgin bir şekilde ortaya çıkan durgunluğun ikinci bir dip yapacağı yönde tahmin yürütenleri haklı çıkardı.

Diğer yandan, büyüme hızının potansiyelin altında kalması gelişmiş ülkelerde enflasyonun son 50 yılın en düşük düzeyine gerilemesine neden olarak, deflasyon riskini göndüme taşıdı.

ABD'de fiyat artışı durdu

ABD'de Nisan ayında üretici fiyatları endeksinde son 56 yılın en büyük düşüşünün yaşanması, FED'in son faiz toplantısının ardından değiştiği deflasyon riskiyle ilgili endişeleri yoğunlaştırdı.

Deflasyon, merkez bankalarının ekonomiyi canlandırmak için kullandığı faiz enstrümanını etkisiz hale getirebilecek bir gelişme olduğu için büyük bir risk oluşturuyor.

Nominal faiz oranlarının sıfırın altına düşmemesi, büyümeyi canlandırmak için gereken eksi gerçek faiz oranının sağlanmasını imkansız hale getiriyor.

Euro bölgesinde enflasyon

Öte yandan Euro bölgesinde fiyat artışları durakladı. Euro bölgesinde yıllık tüketici fiyatları enflasyonu Nisan ayında yüzde 2.1'e düştü. Enflasyon arka arkaya dokuzuncu ay Avrupa Merkez Bankası'nın üst limit olarak belirlediği yüzde 2'nin üzerinde kalmasına karşılık, Mart ayındaki yüzde 2.4'lük düzeyine oranla geriledi.

Fiyat düzeyindeki gerileme büyük ölçüde enerji fiyatlarındaki düşüten kaynaklandı. Bölgede enflasyon oranı en düşük ülkenin, yüzde 1'le, ekonomisi ilk çeyrekte yüzde 0.2 daralan Almanya olması dikkat çekti.

Vergi İstatistikleri

BASİT USULDE VERGİLENDİRİLEN GELİR VERGİSİ FAAL MÜKELLEF SAYILARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI							
İL KODU	İLLER	ARALIK 2001	ARALIK 2002	İL KODU	İLLER	ARALIK 2001	ARALIK 2002
01	ADANA	21,326	21,148	42	KONYA	20,614	20,952
02	ADIYAMAN	7,976	7,359	43	KÜTAHYA	9,102	9,145
03	AFYON	11,515	11,570	44	MALATYA	9,663	9,663
04	AĞRI	4,054	4,000	45	MANISA	23,005	23,346
05	AMASYA	5,183	5,152	46	K. MARAŞ	14,605	14,915
06	ANKARA	25,221	25,243	47	MARDİN	7,887	7,525
07	ANTALYA	28,350	28,014	48	MUĞLA	17,256	17,167
08	ARTVİN	2,610	2,672	49	MUŞ	2,901	2,824
09	AYDIN	20,549	20,584	50	NEVŞEHİR	4,631	4,741
10	BALIKESİR	23,041	23,030	51	NİĞDE	4,239	4,371
11	BİLECİK	2,136	2,119	52	ORDU	12,663	12,512
12	BİNGÖL	2,431	2,393	53	RİZE	6,489	6,488
13	BITLİS	2,896	2,925	54	SAKARYA	15,755	15,730
14	BOLU	2,749	2,627	55	SAMSUN	16,958	17,039
15	BURDUR	5,132	5,018	56	ŞİRT	2,555	2,575
16	BURSA	22,025	21,879	57	SİNOP	3,472	3,524
17	ÇANAKKALE	10,576	10,610	58	SİVAS	7,681	7,784
18	ÇANKIRI	1,723	1,708	59	TEKİRDAĞ	11,252	11,404
19	ÇORUM	7,526	7,598	60	TOKAT	9,342	9,318
20	DENİZLİ	17,445	17,664	61	TRABZON	13,098	13,053
21	DIYARBAKIR	13,132	13,502	62	TUNCELİ	1,142	1,207
22	EDİRNE	8,302	8,316	63	ŞANLIURFA	16,570	17,514
23	ELAZIĞ	6,520	6,717	64	UŞAK	5,066	5,284
24	ERZİNCAN	2,879	2,887	65	VAN	9,313	10,001
25	ERZURUM	8,836	8,700	66	YOZGAT	6,289	6,450
26	ESKİŞEHİR	5,565	5,432	67	ZONGULDAK	10,738	10,912
27	GAZİANTEP	21,207	22,452	68	AKSARAY	5,008	4,936
28	GİRESUN	8,917	8,892	69	BAYBURT	1,126	1,126
29	GÜMÜŞHANE	2,166	2,198	70	KARAMAN	3,910	3,895
30	HAKKARİ	1,576	1,597	71	KIRIKKALE	3,097	3,242
31	HATAY	20,206	19,794	72	BATMAN	4,537	4,547
32	ISPARTA	6,037	6,138	73	ŞIRNAK	3,026	2,777
33	İÇEL	21,395	21,791	74	BARTIN	4,115	4,038
34	İSTANBUL	66,090	64,303	75	ARDAHAN	1,646	1,571
35	İZMİR	37,639	37,141	76	İĞDIR	2,558	2,515
36	KARS	4,198	4,151	77	YALOVA	2,806	2,947
37	KASTAMONU	5,951	5,881	78	KARABÜK	2,811	2,838
38	KAYSERİ	9,009	8,801	79	KİLİS	2,608	2,584
39	KIRKLARELİ	6,712	6,685	80	OSMANİYE	6,758	7,022
40	KİRŞEHİR	3,135	3,140	81	DÜZCE	7,012	7,079
41	KOCAELİ	11,547	11,775		TOPLAM	808,787	810,167
Kaynak : DİKMEN BİM							

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak-Nisan (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)*	2003 Yılı Bütçe Hedefi
	2002	2003	Artış (%)		
Gelirler	20.166	27.602	36.9	6.2	100.782
Genel Bütçe Gelirleri	19.767	26.672	34.9	4.6	100.357
Vergi Gelirleri	15.306	22.395	46.3	13.2	85.955
Gelirden Alınan Vergiler	4.498	5.883	30.8	0.7	26.115
Gelir Vergisi	3.483	4.287	23.1	-4.6	17.197
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	87	120	37.9	7.0	
Kurumlar Vergisi	989	1.594	61.2	24.8	8.918
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	832	1.327	59.5	23.2	
Servetten Alınan Vergiler	322	571	77.3	37.2	2.329
Motorlu Taşıtlar Vergisi	315	541	71.7	32.6	1.140
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	8.001	12.113	51.4	17.5	44.960
Dahilde Alınan KDV	3.066	4.377	42.7	10.8	16.046
Taşıt Alım Vergisi	74	114	54.0	19.4	
Özel Tüketim Vergisi		5.941			22.353
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	354	405	14.4	-11.6	1.064
Özel İletişim Vergisi	234	265	13.2	-12.4	1.103
Özel İşlem Vergisi	161	168	4.3	-19.4	935
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	2.485	3.828	54.0	19.4	12.531
İthalde Alınan KDV	2.345	3.553	53.5	18.6	11.683
Vergi Dışı Normal Gelirler	2.442	2.413	-1.2	-23.2	10.294
Katma Bütçe Öz Gelirleri	398	930	133.7	80.6	425
Harcamalar	35.378	44.033	24.5	-3.9	145.949

*Hesaplamada TÜFE % 29,5 olarak alınmıştır.

EKONOMİK VERİLER

GSMH	2002	2001	2000	1999	1998	1997
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	273.463	176.484	125.596	78.283	53.518	29.393
GSMH (milyar dolar)	175.898	144.313	201.378	187.468	205.808	194.106
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	7.8	-9.5	6.3	-6.1	3.9	8.3
Kişi başına GSMH (ABD Doları)	2.584	2.123	2.965	2.879	3.255	3.079
Üretim İndeksi	102.5	92	101	95.7	100.9	100
Toplam İhracat (Milyon/Dolar)	35.081	31.334	27.775	26.587	26.974	26.261
Toplam ithalat (Milyon/Dolar)	50.832	41.399	54.503	40.671	45.921	48.559
Dış Ticaret Dengesi (Milyon/Dolar)	-15.751	-10.065	-26.728	-14.084	-18.947	-22.298
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	69.0	75.7	51.0	65.4	58.7	54.1
İşsizlik Oranı (%)	10.6	8.5	6.6	7.7	6.8	6.7
İç Borç Stoku (Trilyon TL)	149.869	122.157	36.421	22.920	11.612	6.683
Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar Yeni Tanım)	127.477	115.200	119.697	102.988	96.411	84.276
Cari İşlemler Dengesi (Milyon/Dolar)	-1.789	3.390	-9.819	-1.360	1.984	-2.638

	2003		2002		2001
(Milyar TL)	09 Mayıs	02 Mayıs	27 Aralık	10 Mayıs	28 Aralık
Emisyon	8.393.895	8.408.508	7.707.082	5.740.519	5.328.876
Para Arzı					
- M1	14.797.390	15.432.817	14.258.860	10.901.113	11.073.270
- M2	63.693.135	63.831.957	61.195.275	51.031.325	46.985.987
- M3	70.729.688	71.035.585	64.399.837	54.275.057	50.587.717
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	58.681.288	59.145.535	56.294.199	48.085.959	44.921.685
- Vadeli Tasarruf	42.299.019	41.807.933	38.675.412	34.440.394	31.291.397
- Vadesiz Tasarruf	3.020.732	3.979.239	3.262.560	2.712.500	3.170.598
- Vadeli Ticari	6.596.726	6.591.207	8.261.003	5.689.818	4.621.320
- Vadesiz Ticari	3.870.920	3.619.288	3.784.187	2.851.317	3.100.924
- Resmi Mevduat	2.893.891	3.147.868	2.311.037	2.391.930	2.737.446
Kredi Stoku	39.407.876	39.845.515	35.159.807	34.385.578	34.796.973
- Tüm Banka Kredileri	39.407.876	39.845.515	34.909.807	33.635.578	34.046.973
- M.B. Kredileri	0	0	250.000	750.000	750.000
Bank. El. Tah. ve Bono	84.972.260	84.704.912	81.616.926	69.066.928	58.275.691

Mevzuat Değişiklikleri

- 06 Mayıs 2003** - 4854 Bazı Kanunlardaki Cezaların İdari Para Cezasına Dönüştürülmesine Dair Kanun
- 08 Mayıs 2003** - Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No:80)
- Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No:249)
- DÜZELTME** - (4842 Sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile İlgili)
- 11 Mayıs 2003** - 3 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ
- 2003 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Ayrıntılı Harcama Programı) (Sıra No:8)
- 2003 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No:9) (Taşıt)
- 13 Mayıs 2003** - Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Bireysel Emeklilik Aracıları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Vergi Barış Kanunu Genel Tebliği (Seri No:4)
- Emeklilik Planları Hakkında Tebliğ (No: 2003/1)
- Bireysel Emeklilik Aracılığı Faaliyetinde Bulunacak Kişiler Hakkında Tebliğ (No: 2003/2)
- 15 Mayıs 2003** - 2003/5549 Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Belirlenmesine İlişkin Karar
- 2003/5590 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü Maddesinde Yer Alan Tevkifat nispetleri Hakkındaki 93/5148 Sayılı Kararnamenin Eki Karar’da Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar
- 2003/5591 Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar’da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar
- Tahsilat Genel Tebliği (Seri No:428)
- 18 Mayıs 2003** - Kamu İhale Tebliği (No:2003/6)
- 22 Mayıs 2003** - Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar’da Değişiklik Yapılması Hakkında Karar Karar Sayısı : 2003/5557
- 25 Mayıs 2003** - Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No:1)
- 27 Mayıs 2003** - Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 41)
- 28 Mayıs 2003** - Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 34)
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 316)
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 317)

Vergi Takvimi

- 02.06.2003** - Vergi Levhasının Tasdiki
- 02.06.2003** - Çevre Temizlik Vergisi 1.Taksit Ödemesi
- 02.06.2003** - Basit Usulde Vergilendirilen Mükelleflerin Gelir Vergisi 2.Taksit Ödemesi
- 02.06.2003** - Veraset ve İntikal Vergisi 1.Taksit Ödemesi
- 02.06.2003** - Emlak Vergisi 1.Taksit Ödemesi
- 09.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemi 4705 Sayılı Kanuna Göre Tahsil Edilen Özel İşlem Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 09.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 10.06.2003** - 16-31 Mayıs Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 10.06.2003** - 16-31 Mayıs Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 16.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 16.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 16.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 16.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödenmesi
- 16.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 16.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamüllerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 20.06.2003** - İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.06.2003** - Yarışma ve Çekilişler ile Futbol Müsabakalarına ait Müşterek Bahislerle İlgili Veraset ve İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemi Faiz Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 20.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemi Özel İşlem Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 24.06.2003** - 1-15 Haziran Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 25.06.2003** - 1-15 Haziran Dönemine ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 25.06.2003** - Mayıs 2003 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı ve Ödenmesi
- 30.06.2003** - Gelir Vergisi Mart Beyanı 2.Taksit Ödemesi

Mayıs 2003 Kronoloji

01 Mayıs Bingöl'de sabah saat 03.27'de meydana gelen ve 17 saniye kadar devam eden 6.4 büyüklüğündeki depremde kamu binaları çöktü, bölge yatılı okulunda çok sayıda öğrenci enkaz altında kaldı. 84 kişinin cesedi çıkarıldı.

02 Mayıs Bingöl'de çadır isteyen depremzedelerin arasına dalan polis minibüsü, iki kişiyi yaraladı. Öfkelenen kalabalık taşlarla polise saldırdı, özel hareketçılar havaya ateş açtı, polisi bölgeden uzaklaştıran asker olayları yatıştırdı. Bingöl emniyet müdürü görevden alındı.

03 Mayıs Avrupa Birliği'nin gayriresmi Dışişleri Bakanları toplantısına Yunanistan ve Türkiye evsahipliği yaptı. Toplantı Meis, Kaş ve Rodos'ta gerçekleşti.

04 Mayıs Bingöl depreminde 167 kişinin öldüğü, 521 kişinin yaralandığı, 82 konutun yıkıldığı, 1183 konutun oturulamaz hale geldiği ve 7 bin kişinin evsiz kaldığı açıklandı.

05 Mayıs İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi'nde sol görüşlü öğrenciler arasında yaşanan sokak çatışmasında 28 öğrenci ve 1 polis yaralandı.

06 Mayıs Türk Telekom 536 trilyonluk vergi ile 2002 yılı Kurumlar Vergisi rekortmeni oldu.

07 Mayıs ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Grossman, Irak savaşında Türkiye'nin uyguladığı politikayı eleştirerek "hiç bir şey olmamış gibi davranamayız" dedi.

08 Mayıs Anayasa Mahkemesi, memurların zorunlu emeklilik yaşını 65'ten 61'e indiren yasanın yürürlüğünü durdurdu. Emekli olanlar dava açarlarsa göreve dönebilecek.

09 Mayıs TBMM'de İş Kanunu görüşülürken, Pazar gününü zorunlu tatil olmaktan çıkaran maddeye CHP itiraz etti ve tartışma çıktı.

10 Mayıs Danıştay'ın 135. Kuruluş Yıldönümünde konuşan Danıştay Başkanı Nuri Alan, AKP'nin atamalarla ilgili politikasını eleştirdi.

11 Mayıs Beş yıllık siyaset yasağı sona eren, kapatılan RP'nin Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Saadet Partisi Genel Başkanlığı'na seçildi.

12 Mayıs İtalya Başbakanı Berlusconi, Türkiye'ye gelerek Cumhurbaşkanı Sezer ve Başbakan Erdoğan ile görüşti.

13 Mayıs Bağdat'ın El Hilla Kasabası'nda 4 toplu mezar bulundu. Mezarlarda 15 bin kişinin cesetinin olduğu tahmin ediliyor.

14 Mayıs Maliye Bakanı Unakıtan, vergi barışında ilk iki taksitte tahsilat oranının yüzde 63'te kaldığını açıkladı.

15 Mayıs CHP 2003 Mali Yılı Bütçe Yasası'nın bazı maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu.

16 Mayıs Başbakan Erdoğan, milletvekillerine biz hepimiz milli görüş elbisesini dışarıda bıraktık, AKP, DP'nin devamı dedi.

17 Mayıs Fas'ın Kazablanka kentinde beş canlı bombanın gerçekleştirdiği eylemlerde 24 kişi öldü, 60'dan fazla kişi yaralandı.

18 Mayıs Kudüs'teki intihar saldırılarında 2'si bombacı olmak üzere 9 kişi öldü. İsrail Arafat'ın ortadan kaldırılması seçeneğini gündeme getirdi.

19 Mayıs Forbes dergisi yaptığı araştırmada, kişi başına gelirle oranla ödenen vergiler bakımından Türkiye'de vergi yükünün yüksek olduğu saptamasında bulundu.

20 Mayıs Ankara Kızılay'da bir kafede üzerindeki bombanın patlaması sonucu terörist öldü, bir kişi yaralandı.

21 Mayıs IMF heyeti 5'nci gözden geçirme için Türkiye'ye geldi.

22 Mayıs Cezayir'de 6.7 büyüklüğünde meydana gelen depremde ilk belirlemelere göre 1092 kişi hayatını kaybetti. Yeni İş Yasası TBMM'de kabul edildi.

23 Mayıs TBMM'de AB konusunda genel görüşme açılması oybirliği ile kabul edildi.

24 Mayıs Eurovision şarkı yarışmasında Sertab Erener "Every Way That I Can" adlı parçasıyla Türkiye'ye ilk kez birincilik kazandı.

25 Mayıs İsrail kabinesi 2005 yılına kadar bağımsız bir Filistin devleti kurulmasını öngören yol haritasını kabul etti.

26 Mayıs Afganistan'da görev yapan İspanyol askerlerini ülkelerine taşıyan Ukrayna uçağı, yakıt ikmali için Trabzon'a inmeye çalışırken düştü 74 kişi öldü.

27 Mayıs Düsseldorf yüksek eyalet mahkemesi şeriatçı örgüt lideri Metin Kaplan'ın sınır dışı edilmesinin uygun olmadığına karar verdi.

28 Mayıs Uluslararası Af Örgütü; ABD'nin terörün kökünü kazıma girişiminin daha fazla çatışmaya zemin hazırladığını söyledi.

29 Mayıs CHP, ek taşıt ve emlak vergisi alınmasına ilişkin yasa hükümlerinin yürürlüğünün durdurulması ve iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne dava açtı.

30 Mayıs Merkez Bankası'nın müdahalesine rağmen doların değer kaybı sürüyor. Dolar dün 22 bin lira daha geriledi, 1 milyon 420 bin lira ile bir yıl önceki değerinde altına indi.

31 Mayıs Türkiye'deki gelişmelerden memnunluk duyduklarını belirten Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Johannes Linn, ülke yardım stratejisi çerçevesinde kredi miktarının artabileceğini açıkladı.